

ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ.

ВЧОРАШНІ ДНІ.

ВЕСЕЛІ ОПОВІДАННЯ.

Львів — Перемишль 1931.
Заходом Кружка „Рідної Школи“ в Сяноці.

З друкарні Кнолера і Сина в Перемишлі.

ФРАНЦ КОКОВСЬКИЙ.

ВЧОРАШНІ ДНІ.

ВЕСЕЛІ ОПОВІДАННЯ.

Львів — Перемишль 1931.
Заходом Кружка „Рідної Школи“ в Сяноці.

З друкарні Кнолера й Сина в Перемишлі.

СПОМИН.

Було то по університетській демонстрації 1907 року.

В камері число 20 „на Баторого“ сиділо нас одинадцять Галичан та два Придніпрянці: Рахинський та Крат.

Сиділи ми в слідстві, ждали панської ласки, божого помилування тай австрійської справедливости.

Говорилося поміж нами, що нас пустять на волю аж по виборах, що треба буде добутися з тюрми іншими способами; важилося сотки плянів, міркувалося на ріжні способи.

Павло Крат, що й в хліб із неодної печі, не одно перейшов, а ще більше переживав у своїй фантазії, подав плян, щоби силою вирватися із тюрми. Радив у сю неділю, як нам буде дозволено бачитися зі знакомими та рідними, кинутися на вязничу сторожу, перемогти її та втікати.

Де та як? — то була дрібниця.

Він живцем приноровлював російські відносини до нашого, галицького життя, яко-

го не знав і конче хотів, щоби ми „показалися“.

Горячіші, тобто наймолодші з нас, готові були піти й на таке, але старші, розважніші, обливали нас холодною водою та не допускали зробити дурниці.

Тоді Крат починав дорікати нам та ляти на ріжні лади, а як і то не помагало, зачинав свою улюблену „Тула родіна моя“, якою сверлив нам в ухах днем і ночю так, що аж божеволіти хотілося.

І щойно збірний протест всіх, що були в камері та загроза, що будемо бити, успокоювали Крата на часок.

А як і те не помагало, ми нацьковували на Крата Івана Цяпку та Левка Смулку, однокіх товаришів, що їх Крат боявся, бо ті вміли його переговорити.

Цяпка зачинав оповідати про свої подвиги, колігії та знакомства, а Смулка зачинав робити істеричні міни, вдавати нервові атаки, а тоді Крат певно на якийсь час вмовкав.

Одного разу пішла чутка по камерах, що через кілька днів буде наша конfrontація зі свідками.

І ту найгірша була біда із Кратом.

Худощавий, високий, вже своїм ростом кидався у вічи. До того великий, закаблучений ніс та на російський лад запущена борода, робили його так знатним, що і мріяти було годі, щоби його не пізнали.

А зробити щось треба було конче, бо ціла сусідська преса рано, в полузднє та ве-

чером вправлялася у відміні іменників, на назвиську Крата. Читалося тільки: Крат, Крата, Кратові і т. д. на всі відмінки та числа.

Рада в раду, при дуже живій участі самого Крата, наша камера рішила перефасонувати Кратове лицце. Левко Смулка радив, щоби переломити йому ніс, бо те — мовив — найлучше змінить вираз його лица, а ми Левкові вірили, бо він у тім був фаховець, був у театрі та зناється на характеризації. Але на те не хотів погодитися сам Крат. Рахинський, взагалі малобалакучий фільософ, радив вирвати передні зуби, бо мовляв, нічого так не зміняє чоловіка, як брак зубів, але і на те не погоджувався Крат, а дехто злобно додавав, що він боїться, щоби його Галина (чи як їй там було) не кинула. Сильвестер Процьків та Ілько Кук радили змінити фризуру, Тадзьо Залеський таємничо усміхався, а решта ходила по камері, чи лежала на причах та чекала кінця.

А тимчасом до конfrontації лишилося тільки два-три дні.

Вкінці ми звернулися за порадою до сусідної камери, а небіщик Славко Весоловський порадив, щоби Крат зголив бороду. Рада видалася нам добра, а Крат, хоч як жалко йому було бороди, погодився на те, щоби її або обстричи, або обголити.

Честь та припала мені, бо я все сам голився.

Голити, так голити, але чим?

Годі було їй мріяти про те, щоби нам у камеру дали бритву, а впрочім треба було

все робити так, щоби „іміючі власті“ про те не знали.

З бідою роздобули ми по всіх камерах два чи три ножики та стали їх перерабляти на бритви, тобто гострили їх до камяних стін камер. По цілоденній тяжкій праці рішив я, що буде можна приступити до роботи.

Вечером, як у камері ледво блимала лямпка число п'ять, серед великої тиші, приступив я з повагою до роботи. Кратова борода була густа й велика, тож я наперед брав у пальці клапті тої бороди та відрізував їх ножиком. Було при тім трохи зойку та прогланів із Кратого боку, бо часами ножик зачепився за волося та потягнув болюче, але ми його вспокоювали, що то для його добра.

Обчімхавши сяк-так бороду з грубша, забрався я до голення. Намочив мило у воді та почав ним мазати Кратове лицце. Потому зачав із того розробляти на лиці піну та працював так завзято, що незабаром у Крата не було знати ні очей, ні уст, ні носа. Все замазалося піною. Крат порсав як розлючений кіт, кляв від тата тай мами, але я на те не зважав.

Потягнувши ножик кілька разів по ремінці, щоби був гостріший, підійшов до Крата, відчистив з піни місце на лиці коло вуха та потягнув ножиком.

В той же мент Крат зірвався як опарений, трутів мене, що я аж нурцем під причу полетів, і хопився за лицє. З поміж пальців виступила кров. Показалося, що ножик був трохи щербатий та подрапав його.

Сяк-так успокоїли ми Крата, він знов присів, двох взяло його за руки, двох за ноги — а я став голити.

Троха волося з лиця, із грубшого, стяв ножик, троха вирвалося і по годинних муках я його випустив.

З великої, кацапської бороди остався тільки невеликий хмизик під устами, який ми гордо охрестили „ішпанкою“. А щоби Кратові осолодити його муки, ми говорили йому, що він похожий тепер на Дениса Лукіяновича.

Цілий час до конfrontації Крат дивився на мене вовком, але товариші вспокоювали його тим, що тепер певно його ніхто зі свідків не спізнає.

На жаль, при конfrontації наша штука на ніщо не здалася, бо як тільки обжаловані та свідки знайшлися в салі, суддя зараз промовив:

— Пане Павле Крат, прошу вийти перед свідків.

Крат вийшов і очевидна річ всі свідки пізнали, що то Павло Крат.

Із конfrontації вертав я до камери зі страхом, але на мое щастя Крата перевели до іншої камери.

МІЙ ПЕРШИЙ ВИСТУП У ТЕАТРІ.

Минули вже ті часи, коли за приїздом театру до місточка у думці гімназійної молоді важилося питання: котру книжку наперед продати, чи підручник до науки релігії, чи фізику, чи історію. Бо що треба було продати, то розумілося само собою, таксамо, як зрозуміле було й те, що як театр побув у місточку з місяць, то в учеників пленталися ледво одна-дві книжки, звичайно латинська та грецька, бо професори тих мов були найгірші та вимагали конче, щоби ученик мав книжку.

Минули ті часи, бо тепер не то старої, але і нової книжки ніхто не купить, ну тай за двацять—трицять сотиків до театру навіть на студенський білєт не підеш.

Минули й ті часи, як купувалося оден білєт, склавши спілку із двох трох, щоби бодай через оден акт побачити Слободівну чи Бучманівну, на другий акт відступити білєт товаришеві, а самому пробувати перепхатися в той час поміж діями попід ноги пу-

блики та старого театрального цербера, Михаська.

В першій гімназійній я був вже театральний бувалець, бо ще перед тим мав нагоду познакомитися з театром.

Два, чи три роки перед тим, заки я налягнув на себе мундір зі срібним паском на ковнірі, заїхав був у наше місточко театр.

Що то за диво, я й не знов і не прочував. Мене задивувала велика буда із дощок, яку збудували на міській площі та якісь чужі люди із виголеними обличами та довгим волосям, що попри тую буду снувалися.

Вечером казали дома іти спати, а самі зі старшим братом десь ішли. На другий день брат мій звичайно розказував мені про якогось пяного запорожця, що із фляшкою гуляв, про якусь вихрестку, про вихованця, що оженився з грубою бабою, яка його виховала, але за те я мусів дорого платити: ціле друге снідання зникало у роті моого брата, а я лише слину ликав.

А попід ту деревляну буду мене все тягнуло й тягнуло.

Раз в день я навіть до середини дістався, але властиво нічого не побачив. На підвісенню сиділи або ходили якісь люди і щось до себе мурмотіли або викрикували, але я з того нічого не розумів.

В серцю пробудився навіть жаль до брата, що він мене з тим театром ошукував та мої снідання зідав.

Знеохочений хотів я вийти та в переході наткнувся я на якось високого добродія.

Питає, що я там роблю і я — рад-нерад — розповів, що хотів подивитися „на театр“.

Мусіли мої очі дуже світитися, коли він, (а був то Янчук) поплескав мене по лиці й казав чекати на него вечером пів до семої, а він мене забере до театру.

Як я від полуудня прожив до шестої вечір і як я викрутівся дома, не тямлю, досить, що о шестій годині я вже стояв коло театру й чекав. Чекав Янчука, а хвилі віками довжились. Врешті Янчук надійшов, а я просто підбіг до него і хопив його за руку. Той по-дивився на мене, усміхнувся й повів мене за куліси. Там примістив мене за бічною кулісою та казав сидіти тихо та дивитися. Через годину зачалася вистава, а грали „Верховинців“.

Мого добродія, що на хвилинку підійшов до мене, я не пізнав, такий стрункий та гарний верховинець із него зробився.

Мов прикований стояв я на місці та впляливши очі на сцену, дивився, що там робиться. Я сам у душі був і Жидом, що боїться оружя, був і мамою й Парасею й мандатором. Але як кинулися Антося вязати, я не відержав і з криком та плачем побіг на сцену і ридав:

„Не бийте моого пана!“

Не счувся я, як мене хтось зі сцени копнув, а другий хватив за обшивку й викинув на двір. Хильцем побіг я до дому та лежачи на ліжку в пітьмі ночі плакав на тих, що „моого пана“ побили й звязали.

Через два-три дні побачив я Янчука на вулиці. Я усміхнувся до него, зняв шапочку та хотів розпитатися, як йому вдалося втічі — але він мене мабуть не пізнав, бо не задержався.

ДАРУНОК.

I.

На хоробу панотця Мигаля не було мабуть інших ліків, бо всі лікарі, гейби змовилися, казали йому їхати до Карльсбаду. Як не викручувався, як не випрошувався панотець, нічого не помагало тай накінець дав себе намовити. Тимбільше, що жолудок тай кишки так йому давалися в знаки, що він ходив виснажений як ствір.

Видобула їмость зі своєї скритки трицять штук золотих десятькоронівок, пошпортив панотець тихенько поміж своїми книжками тай доложив відтам ще своїх десять банкнотів по двацять корон тай зачав ладитися в дорогу. Через два дні чистили реверенду тай папістику виваром із чаю та квіляї, день цілий зійшов на перегляданню решти одіжи та білля, що мав йх із собою взяти панотець; сільський швець оглянув чоботи та черевики, чи де яка небезпека їм не грозить. А як вже нарешті надійшов день виїзду, напакували панотцеві повну підручну валізу

і смаженого і печеного, а панотець, розцілававши та поблагословивши всіх, сів на фіру, щоби їхати до стації, а звідтам у світ.

Моторошно трохи робилося йому на серці, жаль було лишати своїх тай їхати в світ поміж чужих.

Ще із дороги хотів завертати, але потім махнув рукою тай поїхав.

II.

Перші дні в Карльсбаді мабуть не дуже приємні були, бо в своїх листах до дому панотець Мигаль дуже нарікав на чужих людей тай чужину. Потому мабуть троха вспокоївся, бо й листи стали якісь інакші тай писав у них панотець, що почував себе значно ліпше, що здоровійшає, що не жалувє своєї поїздки. Жалувався лише, що богато грошей йде, що ті три сотки, які дістав від їмості, ледво-ледво вистануть, щоби покрити кошти.

Їмость дуже любила тай дбала про панотця, тому пошпортала знов у своїй скріці тай ще сотчину почтою йому післала. За те прийшла із Карльсбаду подяка тай запевнення, що панотець привезе їмості гарний дарунок.

III.

Чотири тижні минули, як батогом тріс.

На приходстві був великий рух, бо надвечір сподівалися повороту панотця. Їмость причепурилася та прибралася, служба докінчувала прятання дома, а дяк із паламарем

стирали останню порошинку в церкві. Панотець дуже любив, щоби все було чистеньке та в порядку.

Коло п'ятої години пополудні заїхав на подвір'я приходства на добре вистеленому возі панотець. Якийсь інакшій здався всім. З веселим, усміхненим лицем, гладко підголений та добре підстрижений, здавалося відмолодів яких десять — пятнацять років. Зіскочив із фіри тай почав радісно зі всіми витатися. А як хопив їмость у свої дужі обійми тай кріпко поцілував, то вона аж зітхнула. Пригадалися їй часи з перед пятнацяті—двацяті літ. Гей, гей! Солодкіж то були часи!

IV.

Як вже по перших повітаннях знайшлися обовє в юдельні, казав панотець принести із воза пачку, що була там запакована у соломі. Обережно внесли її наймити тай поставили на землі коло стола. Панотець узяв молоток тай долотце та взявся розпаковувати принесену пачку. Нікому не хотів дати того зробити, щоби не ушкодили того, що в середині.

Схрестивши руки на грудях приглядалася їмость побожно роботі та цікавилася, що то буде. Ізза недомкнених дверей від кухні висувалися голови наймичок, поза ними витягався на пальцях наймит, щоби бодай одним оком поглянути на те чудо.

Нарешті відбив панотець віко, відкинув внутрішнє опаковання тай став виймати на

стіл штука за штукою чудове, порцелянове накриття до столу. З великою повагою розвивав кожну штуку із паперової обгортки, підносив її до світла на висоту очей, постукував у неї пальцем, щоби подзвонила, а потім клав на столі.

Їмость з дива-чуда оставпіла. Таке чудове, таке панське накриття! Тото сусіди будуть завидувати! Тото втрє носа декановій, що на останнім празнику чванилася своєю віденською заставою! Водила очима за кожним рухом панотця та не зважувалася промовити ні слова, доки той не скінчить.

А як панотець скінчив та сказав, що то його дарунок із Чех для неї, їмость як молода дівчинка, зависла обома руками на його ший та цілуvalа горячо його уста.

Не могла натішитися дарунком. Вже роздумувала над тим, колиби то запросити гостей, бо хотіла чимскорше похвалитися своїм дарунком.

Посідали з панотцем на канапці та стали радитися над тим.

— Можеби до празника почекати? — піддавав панотець.

— Е ні, до Параскевії ще три місяці, довго ждати, — противилася їмость. Тай на празнику не можна ж такої застави подати. Наїде того, Бог зна кілько й хто, в хаті зробиться метушня, тай як не гості, то служба начиння побє. — А сеж начиння дороге, неправдаж? — питав їмость.

— О, дорогое! підтакув панотець.

— А кількох то все може коштувати?
 — випитує.

— Дорого!

— Ну, прецінь? Двацять ринських?
 Панотець тілько зневажливо рухнув раменами.

— Трицять? Трицять п'ять?

На устах панотця з'явилася тільки напів глумлива усмішка.

Пристала їмость до панотця тай допиталася врешті. Сто сорок корон коштувало те все.

Мов сто шпильок всадив хто у серце їмості. Сто сорок корон! Кількох то праці, кілько ощадностей треба, щоби таку суму зібрати? Сто сорок корон! А ту за доброго індика ледво дві-три короні возьмеш! Не відержала їмость.

— Чиж ти, чоловіче, з глуздів зісунувся, питав; та щоби такий видаток робити? Сто сорок корон! Такж до місяця все переб'єта нездара, отой бовдур, Настка.

На устах панотця з'явився новий усміх.

— Е, не бійся! — каже. То начиння випробоване, не зіб'ється! При мені в склепі купець пробував та штуряяв ним і воно не розбивалося. Ось дивись!

Взяв одну тарілку, замахнувся та кинув нею перед себе. З брень котом упала тарілка долів, а щерби розприслися по цілій підлозі.

— Ов, каже панотець, мабуть збита була!

Хопив другу, кинув і друга пішла слідом першої, за другою третя, четверта, а панотець все дивувався, що йому не вдається про-

ба так, як купцеві у склепі (мабуть із бляшанною тарілкою).

Не втерпіла й їмость.

— То так?! То ти так мою працю шануєш, дурні дарунки тобі забагаються! А мавш!

Хопила обома руками, що змогла посудини тай жбурнула її на землю.

Не втерпів і панотець.

— Так?! Ти так мов добре серце приймаєш?!

Підніс руками з одного боку стіл, а решта посудини посипалася на землю.

Викрикували обов до себе та ногами толочили щерби.

ГОСПОДАР.

Найгірші клопоти отця Адріяна були з газдуванням, до чого він не мав ані волі, ані охоти, ані здібностей. Воля родичів загнала його на богословя, воля тіток кинула його в обійми молодої жінки, також попадянки, а воля вищих властей завдала йому може найбільшу кривду, бо казала йти на село на парохію, хоч отець Адріян мріяв про катихитуру в місті.

Парохія була не зла, саме село велике, дві дочерні церкви в додатку, сорок моргів ліса і кілька десять землі. Та що з того, коли отець Адріян на газдуванню не розумівся! Отаманську булаву на парохії тримала вправді гідно досить сильними ручками пані Адріянова, але що з того? Газдування без мушчини то так як мясо без хліба: гейби їда, а гейби ні.

А отець Адріян волів зашитися літком у садок, та у приємному холодку почитати книжку, або й передріматися, чим голюкати на парібків та пересварюватися з наймичками.

Як не старалася пані Адріянова заохо-

тити свого чоловіка до газдування, ніщо з того не виходило.

А як коли отець Адріян зачинав вмішуватися до господарки, щоби жінку бодай трохи вдоволити, то виходило таке, що пані Адріянова чимскорше просила його, щоби дав спокій та не смішив себе та її перед службою.

Зачиналося звичайно так, що пані Адріянова, подражнена чимось при роботі, зачинала докоряті мужеві, що він нічого не робить, що весь клопіт на її голові, що тільки вона працює.

Отець Адріян брав собі того все до серця, а на другий день від ранного світання було його повно на цілім газдівстві.

Ще сонце й не думало вставати, як він схоплювався зі сну, впадав до челядної з криком та стукотом так, що аж паню Адріянову будив. Видавав прикази, кричав, стукотів та вводив всіх у таке замішання, що худоба стояла до пізнього ранка негодована й неповна, корови недовіні, а голодний дріб счиняв такий вереск у курнику, якби там з троє лісів закралося.

Цілий сякий-такий порядок, встановлений панею Адріяновою йшов тоді шкереберть і вона мусіла добре намучитися, щоби бодай коло полуудня охолодити свого мужа у запалі газдування.

Але найгірше доїдали пані Адріяновій шкоди, які мужицька худоба робила в її городі.

Город мав лиху огорожу й заходили там мужицькі корови та безроги, кілько лише їм

хотілося. А то пані Адріяновій не давало спати. Боліло воно як найгірша болячка, бо не йшло їй о тую шкоду, що худоба робила, але о те, що то вважала вона за найзвичайніші кпини з боку мужиків. Нераз вона і сама засідалася і наймитам обіцювала тютюн, щоби тільки зловити шкідника. Але не вдалося.

Надоїли були тії шкоди й отцю Адріянові, бо він мусів за них все від жінки вислухати. А раз, як чиєсь корови закралися до городу та витовкли всі карафіоли, отець Адріян не втерпів. Присягнув собі, що зловить того, що шкоду робить.

Вечером вибрався ніби до Читальні та хильцем, поза городи, вернув до садку, що прилягав до городу тай там зачайвся. Ніч була темна, найкращий час для злодія. Годинку-дві почекав отець Адріян, аж нараз почув, що по городі щось ходить. Підкрався близше й побачив дві корові, що спокійненько ходили по городі та доїдали решту вчера невитоптаних карафіолів. Кинувся притьмом на одну корову, скинув свій піджак, замотав корові на шию та почав тягнути в сторону стайні та що сили періщив її палицею по боках. Корова пручалася, врешті вирвалася й почала бігти до стайні. За нею біг з палицею отець Адріян та валив по боках корови, аж гомін ішов по садку. Як вже корова опинилася у стайні, замкнув її та з тріумфом пішов у хату. Їмость була вже в ліжку, як отець Адріян повідомив її, що зловив корову в шкоді та замкнув у стайні. Пані Адріянова

побудила наймички та побігла з ними дивитися, чия то буде корова.

А за пару хвиль вернула ціла вогнях.

— Та що ти — каже — тумане наробив?

Таж ти нашу красу на смерть скатував.

Показалося, що пастух стайні не замкнув, корови отця Адріяна зіпнялися з ланчюхів (а може й були неприпяті) тай залізли у карафіоли.

Отець Адріян стояв ні в сих, ні в тих, а далі хопив палицю і знов притьомом вибіг на двір.

Заки пані Адріянова схаменулася, донісся до неї від стайні крик:

— Йой, єгомость, та за що, та не бийте!

За хвилю в хату вернув отець Адріян.

Кинув палицею в кут, сів за стіл та відсапнув троха.

— Ну, каже, буде мати памятку, як вважати на корови!

— Та хто? — питав їмость.

— А Грицько, каже отець Адріян гордо. Обірвав, куди попало, вдруге буде пильнувати.

— А бійжеся Бога, бовване — каже пані Адріянова, — таж Грицько при конях, а до коров в Феська і пастух! За щож ти Грицька побив?

Отець Адріян виплялив на їмость очі, потім махнув рукою, сплюнув і пішов спати.

А на другий день говорили по селі, що єгомостеві красу хтось так побив, що вона аж теля скинула.

ЛОВИ.

Заваятішого мисливого від отця Гринишина не було. Здається із смертної постелі бувби встав, щоби на лови піти.

В парохіяльнім домі його особиста кімната то дійсний арсенал. Повно рушниць, пістолів і хто зна, якого лиха. Аж моторошно було у цю кімнату зайти. Але за те хто додступив той чести, що його отець Гринишин до той кімнати пустив, на віки вічні зненавидів і лови й зброю, а то й самого отця Гринишина.

Мусів вислухати довгу, предовгу історію про вбиття одним стрілом двох величезних диків, про оборону отця Гринишина перед вовками, що напали на парохіяльний дім зимою й сотню інших історій.

Злобні люди говорили вправді, що ті два дики, то звичайні, обмазані в болоті поросята Яцка Савки, за які отцю Гринишинові довелося солено заплатити.

Говорили також злобні люди, що ті прогнані вовки, то звичайні мужицькі собаки,

що позбігалися на парохіяльне подвіря й вели завзятий бій між собою за ласки сліпої сучки отця Гринишина, та чого то завидні люди не видумают?

На всякий випадок ліпшого мисливого у Качорівці не було.

До помочі мав отець Гринишин дяка. Старий вже дідуган був. Так само присліпкуватий, як отець Гринишин і також лови любив.

І звірину вимишкував і припильнував і знати дав все. Пані Гринишинова говорила вправді, що дяк то злий дух, що її чоловіка на лихе наводить, але хтоби там бабського базікання слухав.

Тому ані дяк, ані отець Гринишин того балакання собі до серця не брали й полювали, коли лиш попало.

Всі ворони зі села вистрашили, а пси, коти й свині оминали парохіяльне подвіря за десяту межу.

Були вже пізні жнива, як Домчиній невістці померлося. Жнива — жнивами, але заупокійну службу божу треба було відправити.

Було то трохи не на руку старій Домці, бо жнива, шкода часу, а ще більше було не на руку отцю Гринишинові, бо дяк винюхав якраз десь у полі куропатви.

Взяв отець Гринишин до відправи паламаря, а дяка післав шукати й стежити за куропатвами. А сам скоро службу читає, бож куропатва не жде!

Вже до „Отченаш“ дочитав, а тут прибігає дяк у церкву. Киває головою та руками й шепоче: „Є“. Скоренько покінчив отець Гринишин і ще паламар не скінчив „Вічну память“ витягати, як вже оба мисливі нишком, хильцем на Вавринове поле манджали. Там поміж копами збіжа куропатви присіли. Ціла їх купка, як казав дяк. Сім курок з когутом.

Йде отець Гринишин, стрільбу набив і поміж копами скрадається. Хильцем. Присадає, сунеться, щоби звірини не сполосити. Піт з чола ллється, довга ряса поміж ногами плентавтесь, але за те куропатви будуть. Дібрався врешті так, що побачив стадо. Згорбився, примірюється і — нараз як довгий на землі опинився, а стрільба обсипала шротом дяка, що з противного боку скрадався.

На стерниску, бачите, паслися вівці, а між ними й баран. А той, як побачив, що отець Гринишин так підсадається та підповзує, думав, що то хто із ним дражниться, цідбіг і що сили отця Гринишина у немовне місце головою бухнув, як раз, як той стріляти намірився. Куропатви втікли, а дяк довго — довго памятку по єгомостевих ловах у шкірі носив.

ВСЕ НЕВЛАД.

I.

Тямив старий Іван ще зперед війни, що не дуже то добре пхатися до виборів. Ще давніше, як вибирали куріями, варта було бути виборцем. Можна було заробити яку десятку, дві, а як виборець вмів крутити так, що являвся до виборів в останній хвилі, то можна було часом і п'ятьдесятку заробити. А при тім чоловік напився й пива й горівки, закусив ковбасою, чи студенцем тай доброго тютюну покурив.

Але як прийшло то нове голосування, де вже всі голосували, то чоловік і ринського не заробив. Ще й часами можна було по голові чи по пиці обірвати.

Тому як прийшли вибори у двацять другому році, Іван рішив триматися оподалік. Тимбільше, що з тими виборами щось непевне було. І люди щось там на вухо собі шепотіли й панотець щось неохотно про них говорив. Годі було догадатися правди. А як ще ціле село заявило, що не буде голосува-

ти, а до голосування треба було йти аж у друге село, то й Іван рішив також, що до голосування не піде.

В день виборів ціле село немовби вимерло. Деякі люди сиділи дома, до церкви навіть не пішли. Іван у церкві був, а з церкви домів пошканчивав. Дома жінка приладила обід, та ледво домашні за стіл позасідали, на порозі явився поліцай.

— Ану, гайда до голосування, — каже.

— Е, та де там вже нам, панцю, в того бавитися, — каже Іван. — Хай там вже інші, молодші.

— Марш мені в тій хвилі до голосування, бо буде біда.

Іван таки вперся, не хоче йти. Він і за старий і за далеко і не знає, що і як.

Слово по слові, а з Івана зробився такий гайдамака, що треба його було у кайданки закувати тай до сусідного міста до суду відвести. За бунт.

Але добрий приклад зробив своє. Люди роєм потягнули у друге село до голосування.

II.

Наука в ліс не йде, а як у двацять осьмому році прийшли нові вибори, Іван був одним із перших, що потягнув у друге село до голосування.

Як йому по дорозі не радили ріжні людці, щоби не пхався, як не старалися його спинити при виборчому льокалі, Іван — тям-

лячи науку, зперед шести літ — пхався що сили віддати свій голос.

Вже ось-ось допихався до дверей, вже тримав картку в руках. Хай всі бачать та знають, що Іван голосує. Він не дурний знов присидіти добу в арешті. А картку мав Іван добру, сам панотець дав йому її. Казав, що то найважніша картка.

Та заки Іван пропхався у двері, хтось заглянув у його картку тай давай видирати її із рук. Іван не давав, счинилася бійка, наростили крику про гайдамаку, бунтівника тай сердечний Іван знов опинився в арешті.

Тепер сидів вже за те, що хотів голосувати.

III.

За два роки Іван богато дечого научився. Не даром кажуть, що чоловік до смерті вчиться. Як прийшли нові вибори, Іван рішив, що голосувати піде. Придбав лише дві картки. І тих і сих. Для безпеки.

Прийшла неділя виборів тай Іван десь коло полуночі вибрався голосувати. Вже не спішився, як два роки тому. Погана тоді днина була, сікло дощем, зимний вітер пронизував тіло аж до костей. Підпираючися костуром брив Іван у болоті. В одній кишені мав одну картку, в другій другу. Йшов тай підсміхався, бо за пазухою мав ще третю, яку мав віддати при виборах, бо за те дістав від Мошка добрій півкватирок. А ще казав Мошко, що жидівський посол про нарід най-

ліпше подбає. Може й правду казав, хто його знає.

Десь у половині дороги перепинили Івана якісь такі ніби паничі, ніби цивілі, а в кожного кашкет з орлом тай рушниця.

— Ти де? — питаютъ.

— А на вибори, прошу панської ласки.

— Картку маєш? Який номер?

Іван миттю доглупався, до чого воно йде. Самопевно сягнув у кишеню, щоби показати панам їхній номер.

Але як лихо завізьметься на чоловіка, то і розум і хитрість нічого не поможе. Чи зі страху, чи з помилки сягнув Іван не в ту кишеню тай подав панам свою картку. Якраз із їх подвійним числом.

З розбитим носом та посиняченим лицем вертав Іван до дому. З дороги завернув, вже навіть до голосування не пішов.

НЕ ДОГОДИВ.

Старший секретар Слимачок з роду віку партії „куди вітер віс“ тримався. Був і чорно-жовтий і синьо-червоно-білий і жовто-блакитний, а наприкінць на червоно-білого перемалювався.

Не те, щоби аж зараз метрику перелякиував. Що правда, то правда. Бо хоч пан старший секретар Слимачок не дуже так і віруючий був, а в четвертій гімназійній, яку довелося через злобу учителів покинути, навіть до атеїстичного кружка належав, то все таки бачите: віра предків!

Традиції наш Слимачок тримався, бо традиція то історія, а історія то ми. І так довелося Слимачкові червоно-білим стати. Не щоби для користі поганої, а так, з переконання. У регіональні — бачите — політики записався. А за тим пішли й почести й аванс, хоч Слимачок тільки із переконання регіоналістом зробився.

Деякі галабурдники криво на те дивилися, але хтоби там на них зважав. Годіж всім догодити. Раціональна політика то ґрунт, а того в нас не було й за те ми покутуємо.

Великим чоловіком Слимачок став! Всюди його кличуть, всюди просята.

І на походи й на обходи й на річниці минулого, теперішнього й майбутнього. А він гордо як пава похожав, він — представник регіонального народу. Бесідником навіть став.

„Ми, мовляв, сякі й такі, стоїмо кріпко“ і так дальше і дальше. А які оплески збирав! Аж завидно декому ставало...

Прийшла якось раз нова річниця. Колись у тюрму замкнули, чи із тюрми пустили. Прийшов приказ: прибрати святочно місто.

Кому приказ, а Слимачкові навіть охота. Адже він свій чоловік. Притаскав із хати образ із державним знаком, прибив на стіні свого дому, зеленю прикрасив. І обдряпаній килим із балькону долів пустив і на ліпками всі вікна замазав.

Та тут якесь лихо його спокусило!

Згадав, що він свій, регіональний і раптом традиція в ньому ожила. Думав, думав і видумав: образ з державним знаком жовто-блакитною лентою прибрав. Адже ще Платон Костецький писав, що „як тройця так едина...“

Прибрав і гордо попри свою хату манджав, усміхається до людей, що йдуть і аж очі тріщать. Бачите — мовляв — се я!

А там підбіг поліцай один, другий. Виганьбили, випсьочили, скілько влізло. І прикраси жовто-блакитні казали зняти. А на другий день староста на дві доби за зневагу державного знаку засудив.

Ледво Слимачок випросився — і до нині дивується, чим він не догодив.

ПРОБУВАЛИ ВИНО.

I.

На Зелені свята до вчителя Вишкробка мали заїхати гості, яких треба було гідно прийняти. Сам інспектор обіцявся приїхати, бо в сей день у Вишкробка мали бути хрестини його десятого сина. Що другий рік благословив його Бог сином, хоч Вишкробок вже двацять два роки був жонатий. А того останнього сина то й ніхто не сподівався, бо Вишкробковій жінці вже й поза сорок пішло. Та щож робити? Божа ласка, нічого не вдіш.

Тому, що мабуть був то вже останній син, Вишкробок задумав неабияк „поставитися“ й справляв гучні хрестини. Кого лише міг, запросив, гостину приготовив порядну, бо хотів при тій нагоді спечи для себе печеню. А ну ж вдастесь підпоїти інспектора тай піддобрити його так, щоби потому можна було дістати лучшу посаду. А мав Вишкробок вже на приміті таке добре містечко, що

тільки подай Господи. Село близько міста, гарний новий будинок, два морги городу, власний ліс у громаді й опорожнена в додатку посада сільського писаря. Такебто містечко дістати, то й раю не треба. Можнаби й діти в місто до шкіл післати, можнаби й декілька корон відложити.

А все залежало від інспектора. Щоби лише він згодився, все булоби добре. Членів шкільної ради можнаби якось ублагати, староста дивився на його прихильним оком ще від попередніх виборів, коли то Вишкробок, як член комісії поміг виборчому комісареві зробити добрі правибори, лише би прикоснати інспектора, щоби його попер. А інспектор щось не дуже ласково на Вишкробка дивився.

— Мало працює — говорив.

Ех, думав нераз Вишкробок. Якби так тобі, небоже, прийшлося годувати із сорок кількох ринських десятеро дітей та жінку, ти не так співавби.

Але треба було мовчати та запопадати інспекторової ласки.

Тому Вишкробок ладився з гучними хрестинами й не спочав, аж сам інспектор обіцявся до нього заїхати.

II.

В суботу перед Зеленими святами поїхав Вишкробок до міста. Мав накупити всякої потрібної жінці всячини у Жидів по шабасі тай нічю вернути домів. Владила йому

жінка на цілий аркуш спис річей, що були їй до приняття потрібні, а на першому місці виписала вино для інспектора. Поміж учителями було загальноє знане, що інспектор не п'є ніякого напитку тільки „Адрійську перлу“, солодке червоне вино.

Накупив Вишкробок всего, а передовсім шість фляшок інспекторового вина. Хай вже добре нажлопається, може прихильніший буде.

Вертаючи з міста вступив Вишкробок до сусіда—товариша, що мав бути у другій парі хресним батьком його сина. У першій парі мав бути інспектор із дідичкою, яку Вишкробкові вдалося вблагати. Забрав товариша та приїхав з ним домів. А дома застав вже жінчиного брата, що також на хрестини приїхав.

Здав Вишкробок пакунки жінці, вино виніс до холодної пивниці та посідали вече-ряті. За вечерою пішла чарочка одна, друга, попробували господарського вишнячку, попили медом домашньої роботи, а відтак приїжі помандрували спати до шкільної салі, де Вишкробкова прilагодила для них нічліг.

Та ба! Спати не все хочеться, а ще як приїхав жінчин брат, давно невиданий і товариш. Посідали всі три, скинули ковнірці та краватки тай почали гуторити. Покурювали папіроси, попивали медом, що його тихцем приніс Вишкробок тай згадували давні часи.

А відтак котрийсь кинув думку, що можеби трохи в карти пограти. Розуміється не дорого, так по два ґрейцарі візо з подвійним

відбиттям. Лише для забавки, бо йти спати в одинадцятій, то сором. Десь і карти в котрогось з гостей найшлися. Посідали тай почали грati.

Спершу спокійно, статочно, тихо.

- Два візо!
- Чотири ліпше!
- Вісім сліпо!
- Шістьнацять по!
- Три шустки для мене!

Совали картами та грішми то в той, то в сей бік. І попивали медом. Далі гра ставала горячіша.

- Шустка візо!
- Дві ліпше!
- Чотири для мене!
- Вісім сліпо!
- Два пси!
- Трицять око!
- Куншт!

Часами горячилися, перемовлялися. Часами схоплювалися зі своїх місць, кидали карти на стіл та придавляючи голос, щоби не збудити Вишкробкової жінки, лаяли себе взаємно від дурнів, ідіотів, що не мають поняття про гру.

— Ти, тумане! — сичав Вишкробок до свого швагра.

— Поцілуй пса в ніс! — шепотів той.
— О, прошу, ти на руці, попробуй ти перший.

А за хвилю знов змовкали, засідали за стіл тай грали дальше.

— Шустка візо!

— Дві ліпше!

Десь коло другої години не стало вже меду. Свіжого не міг Вишкробок принести, боявся збудити жінку, а в неї були ключі від меду.

Грати на сухо було ніяк. Ніяково було й переставати грати, бо якраз Вишкробок програв був щось коло десять ринських. Хіба годі таку суму лишати на пропале.

Задумався тай зажурився Вишкробок. А тамті вже й про вставання пробомкують. Біда! Пропаде десять ринських. Нараз щаслива думка блиснула в його голові.

— А можеби попробувати вина, що його привіз для інспектора? Чейже пять фляшок буде для него досить? Поділився своєю думкою з товаришами, а ті тільки притакнули.

Поплентався Вишкробок до пивнички тай для безпеки забрав зі собою дві фляшки вина. Годіж так раз-у-раз до пивниці збігати, ще й жінка збудиться. А для інспектора вистарчить і чотири фляшки. Приніс, посідали знова, взяли карти до рук та смакували винце. Добре було! Таке солодкаво-терпкаве, а в шлунку гріло, аж приємно було.

Гра пішла дальше, а за годинку з вина лишилися тільки порожні фляшки. А Вишкробок нову пятку програв. Пеха якогось мав чи що. І обертався із кріслом довкола і змінив крісло і сплювував через плече і піднимав карти тільки лівою рукою від себе — нічого не помогало! Карта не то, щоб не йшла, а все противник мав більшу. Пех, тай тільки! Подумати лише! П'ятьнацять ринських,

то третя частина платні. Як же можна дарувати?

Почіхався Вишкробок у голову, поліа у пивницю та приніс ще дві фляшки вина. Лихо інспектора не возьме, як тільки дві випє. А інші гості можуть пити мід. Сеж здоровий, домашний напиток, може навіть і лучший чим вино.

Гра почалася даліше. А при грі попивалося й вино призначене для інспектора.

Коло години п'ятої рано не стало вже й тих двох фляшок вина, але й у кишені Вишкробка хибувало двацять пять ринських. Біда. Вже й грошей в него нема, а „відбитися“ треба конче. А грачі знюхали, що в нього вже нема грошей тай давай лагодитися до спання.

Подумав — покімітував Вишкробок, поліз у пивницю та притаскав останні дві фляшки вина.

Лихо знов, чи інспектор приїде, а тут двацять пять ринських шкода.

Зачали знов грати, а що грали на борг, ставки пішли в гору.

- П'ять шісток візо!
- Ринський ліпше!
- Для мене два!
- Два сліпо!
- Чотири по!

Захриплими голосами викликували ставки, голосно кидали карти, били кулаками об стіл, приговорювали та покепковували зі себе взаємно.

Коло семої карта „відвернулася“, почала йти Вишкробкові. Відбив все, що програв на слово, ще й з двадцять п'ятьох ринських шість відобрал. Ще кілька „цугів“, а відбере свої гроші, а може...

III.

Вишкробковій жінці спалося погано. Цілу ніч якісь дивні сни її мучили.

Коло семої збудилася, глип на ліжко за мужем, а його ні сліду. Мовби прочуваючи якесь лихо зірвалася з постелі. Почала наслухувати й почула гамір у кімнаті, де спали гості. Накинувши на себе дещо підійшла Вишкробкова до дверей та втворила їх.

На підлозі побіч мужа качалося шість порожніх фляшок від інспекторського вина, а муж з пням видом гатив кулаком об стіл та кричав:

— Ринський ліпше!

Світ закрутися Вишкробковій, але мигтю стямилася, прискочила до мужа та стала гатити кулаками об його сухі плечі.

ПРИЯТЕЛІ.

Ганка, що служила у меценаса Галинича, була добра дівчина. І роботяща й звинна й на панське не ласа. Не рушила нічого. Там часами деколи набрала жменю цукру у кишеню, як пішла відвідати рідню, чи там трохи паленої кави мамі занесла, але то дрібниця. В тому вага, що в загалі нічого не рушила.

Одну тільки хибу мала Ганка. Хлопців дуже любила. І навіть неперебірчива була.

Білявий, чорнявий, чи русавий, аби хлопець здоровий був.

Остерігала меценасова Ганку, картали тато та мама та ніщо не помогло. Ганка гуляла.

Аж раз повинулася їй нога: треба було поносити прикрі наслідки¹ приемної забави. І то ще коби бодай з яким богатим парубком, — можеби й оженився. А то бачите із жонатим чоловіком, якому поза сорок пішло. Таке тото вам миршаве, непозірне, власна жінка день у день як у бубен била, а ту нараз ось що вистрихнув!

Зачалося з того, що Ганчин батько звідавшися про все Ганку добре вигарата. А відтак, як обємистість Ганки зачала рости, меценасова зі служби нагнала.

Але Ганчин батько поклявся, що не дарув.

Пішов на пораду до меценаса, а той порадив, що як тільки дитина вродиться, треба буде скаргу робити.

Ганка сиділа потім дома й чекала.

А одного вечера меценас Галинич справляв іменини своєї жінки. Зійшлася купа гостей, самі приятелі. Заїдають, попивають, солодкими словами перекидаються. І час пливе любо серед тої приятельської гутірки.

Нараз отворилися від кухні двері та у комнату вбіг притьом Ганчин батько. Заки ще можна було зміркувати, що сталося, він підбіг до меценаса Галинича тай каже:

— А що тепер буде, пане меценас?

— Та з чим? — той питает.

— А во — каже — моя Ганка щойно злягла?

Довго трівало, заки меценас вияснив Ганчиному батькові, що до другого дня може поочекати.

Лекше за те пішло з гістъми, які вдоволилися коротким виясненням.

А на другий день по цілому місточку якби розбудив, що Ганчина дитина від меценаса.

Сердечні приятелі не дармували.

КРАДЕНА ПАЛЯНИЦЯ.

Радник Червоняк дуже любив їздити на комісії. Бо з них не лише та користь була, що можна було провести день-два на свіжому повітрі, на селі, тай ще в додаток кілька нацять золотих комісійного сковати до кишени, але й на прохарчування не треба було ні сотика видавати! Все так складалося, що хтось на селі попросив комісію до себе в гості. Чи пан із двора, чи вчитель, чи парох, або бодай вйт. А як і то не дописало, то адвокати, чи землемір мали ві собою якусь іду — і грошей не треба було видавати.

Гроші радник Червоняк не дуже охотно видавав. Кілько міг, відкладав на „чорну годину“, тобто на час, як перестане урядувати.

Тому як трапилася нагода їхати до Волосатого в заступстві хорого товариша, радник Червоняк дуже втішився. Гейби кілька нацять золотих на дорозі найшов. Заповідалося на довшу слоту, але Червоняк не хотів відложити комісії, бо боявся, що хорий товариш видужає й комісійне пропаде. Як не

намовляли адвокати, як не просили його — радник уперся тай поїхав. Дарма що в останній хвилі адвокати відмовилися їхати. Хиба він без них не обійтися? У Волосатім був він вже нераз і все вдалося йому знайти приміщення із харчом у тамошнього пароха. Радник вмів усе так примовитися, так підлеститися пароховій жінці, що найшовся й смачний обідець і добра вечера. А як не буде адвокатів, більше їди лишиться радникові. Тай парох побачивши, що нема більше нікого крім радника та його секретаря, скаже приладити лучший почастунок.

Перед відїздом пригадував секретар радникові, що треба дещо купити на снідання, бо доведеться їм по горах кілька нацять годин товчися й годі буде денебудь найти щось перекусити. Радник махнув тільки рукою тай з глумом подивився на свого секретаря.

— Який ти — мовляв — ще молодий та дурний!

Пізним ранком добився радник зі секретарем до Волосатого, а що роботи було гук, бо треба було обійти зі свідками майже трицять прутів ґрунту, що лежали в ріжних сторонах за селом по верхах, — взялися зараз до роботи.

Ходили швидко, бо радник, сам собою малий та грубий, казав двом Бойкам зробити з рук сидження, садовився на ньому, а Бойки двигали його в гору. З гори котився сам.

При такій роботі зійшло кілька годин, минуло полуднє, а у шлунку почало щось ворушитися. Радник почув, що зголоднів.

А тут як на злість і до кінця роботи далеко й нема нічого попоїсти. Справді радник бачив, як його секретар уплітав булку зі шинкою, але йому, радникові, не випадало просити, а крім того секретар держався оподалік, мабуть, щоби не дати радникові нагоди пристати до спілки. Слідуючи зпід ока за своїм секретарем бачив радник, що той схаласував цілу велику булку зі шинкою, доправив двома яблуками, а потім з насолодою закурив папіроса. Сам радник курив тільки дуже рідко й то хиба тоді, як його хто почастував. Бо якжеж можна видавати свої гроші на тютюн?

Але тоді радникові дуже курити захотілося! А секретар, як на злість, держався оподалік, завів розмову з Бойками, а на радника й оком не глянув. Худобина вам така! Крутів голод кишки пана радника, палила спрага, бо цілий час не можна було найти чистої води. Всі гірські потічки від дощу збільшилися, але вода в них була брудна, небезпечно було пити.

Потішав себе радник, що як покінчать роботу, дібнуться до села, а там у пароха наїться та напеться доволі за цілу днину. Ходив по полях, зривав час до часу дикий квасок та посмоктував його, щоби бодай в той спосіб задурити шлунок. Та ба! Від кваску хотілося ще більше пити та їсти.

Нарешті під вечір, коло семої години, покінчили роботу. Всі були помучені тай посідали відпочати. Бойки повиймали хто з ки-

шені, хто ізза пазухи вівсяні ощипки*) — тай давай уплітати. Заїдали смачно та перекидувалися словами. А радникові аж слинка у рот набігала. Голодний був як безпанський пес, а ніяк було попросити в якогось Бойка кусень паляниці. Якжеж? Він, старший радник окружного суду, мавби понизитися до того, щоби попросити „немазаного“ Бойка о кусень паляниці? І ще до того вівсяні.

А тимчасом голод вертів, вертів мов скажений у його шлунку та кишках. Вертів, спокою не давав. Все мов поштовхував радника:

— Візьми — мовляв — попроси!

Але радник вперся. Ні тай ні!

Відпочавши помандрували в долину, аж до пароха.

А ту, як на злість, хата зачинена, нема ні пароха, ні служби, а одинокий пастух, якого стрінули на подвір'ю, сказав, що в'гомость поїхав з ймостею на празник. Щось аж на третє село, а вернуть аж другого дня коло полудня.

Хотів радник загостити до вчителя, ба й той — кажуть — поїхав. Хотів їхати в другий кінець села до війта, а ту фірман пилиав, щоби скорше виїздити, бо у ночі він по горах дороги не найде, ще яке нещастя буде.

Розпуха огорнула радника, а кишки із голоду аж марша грають. Розлючений казав ладити віз до їзди. За кілька хвиль візник був готовий,

*) паляниці.

Сідаючи на віз нащупав радник на сидженню візника щось завинене в платок. Пощупав пильніше й почув у руках паляницю. Незамітно, карабкаючися на сидження встромив паляницю з платком собі під сурдut. Посідали; візник тріпнув коні батогом, а віз покотився.

А радник раз пораз всовував руку за свій сурдut, ломив кусник паляниці та нібито погладжуючи вуса, пхав паляницю в губи. Часами вуголь заскрготів йому поміж зубами, часами кусень вівсяної соломи встромлювався у ясна.

А радник мугикаючи з вдоволення під носом — уплітав крадену паляницю.

ЛИХА ГАЗДИНЯ.

Ми дуже любили їздити що суботи до Орелець. Властиво їздити, як їздити, бо звичайно ми всі пішки дралували.

Ледво тільки скінчилася наука у школі, ми притьмом бігли до дому, ловили та їли, що попало тай гайда в дорогу.

До Орелець було від нас дві милі з чубом та на наші молоді ноги була то лише милька. Ми знали всі коротші ходи Лисою горою, попри Гармаківку, а там ліском і вже були на приходстві у отця Мудрика.

Йшло нас звичайно чотирох, п'ятьох, але товариш Каськів, то так якби не числився.

Бо він хоч ішов з нами в кумпанії, до нашого товариства не належав. Йшов усе задуманий, зітхав як ковалський міх, а очі завертав, що здавалося, що вони йому на верх лоба вискочать.

Любився він, бачите, у Галюсі Мудриківній тай тому так зледащів. Ні до людей, ні до Бога став! Ми спершу підкепковували

з него, сміялися та відтак лишили. Хай сам у собі відкисає!

За те ми три, тобто товариш Бас, товариш Циган, ну і я, в такі витребеньки не бавилися. Вправді й з нами колись там щось таке саме койлося, тай ні оден з нас не бувби забожився, що пізніше не буде, але під той час ми були від тої пошести вільні.

Приходили ми на приходство, виталися члененько, поїдали гори хліба, фунти масла, випивали кілька гладушників квасного молока тай зачинали з отцем Мудриком розмову про високу політику.

Отець Мудрик сам часописів не читав, бо дуже короткозорий був. Проте на нас спадав обовязок реферувати йому про політику, якою він дуже цікавився. Найкращим референтом був товариш Циган, бо вмів брехати, кілько влізло. А були то часи японсько-російської війни та революції у Росії, то очевидно товариш Циган плавав по них, як по глибокій воді.

По політиці тай вечері приходила черга на гру в „короткого“.

Якби карта не була пішла, ми мусіли все виграти, бо — очевидно — вміли щастю допомагати. Все придбалося грошиків на цілий тиждень на тютюн. Отець Мудрик міркував вправді, що воно щось не тев, але махав рукою, а вилявши нас „шкубентами“ та молокососами, йшов спати.

Кожна субота й неділя, як була слота, а з Орелець коні не прийшли, була для нас пропаща. Але за те як надходив празник, то

світ міг собі валитися, а ми на ньому мусіли бути. Як нас до вечера того дня, що попереджував празник не було, отець Мудрик у ночі прислав коні тай ми мусіли їхати.

Так було й того року.

Ми приїхали та зараз на самому початку побачили, що воно на парохії щось не в порядку. І їмость дулася й отець Мудрик ходив насуплений із кута в кут та бурмотав про бабські забаганки. Поволи ми дійшли, в чому діло: їмость уперлася й запросила на празник лісничого з доньками, а їх знова отець Мудрик не злюбив.

Але сталося, треба було добру міну робити. На празник зіхалося гостей гук. І сусідні отці з їмостями й доньками та учителі, навіть сам дідич із жінкою та на додаток лісничий з доньками. Гарні, рослі були дівчата, а ми зараз до них і прилипли. Але як пригадали, що отець Мудрик не дуже ласково на них поглядав, то ми почали берегтися і лиш у куточку, поза очима Мудрика наслідували Каськова, що до своєї Галюсі робив очі, як кіт на ковбасу, що висить на шнурку.

По церковній відправі потягло все юрбою на попівство. Позасідали всі за стіл, служба подала обід. Ще нині слинка тече із рота, як згадаю той обід! Чого там не було! І вичисляти не хочу, бо хиба мусівби раз ураз у кухарську книжку заглядати.

А поміж стравами пішли й наливки й пива, меди, вина. Добру пивницю мав отець Мудрик!

Потому пішли тости.

Говорив і дідич і якийсь єгомость і хтось з молоді. Підпивши собі троха не видержав і лісничий, задзвонив у шкляночку, встав і давай їмость прихвалювати. Яка то вона господарна, яка працьовита, яка добра, щира — словом ціле море хвальби вилляв на її голову.

А як скінчив, отець Мудрик устав і давай собі дякувати гостям. Подякував і дідичеві тай учителеві, у сторону єгомостя кинув комплімент, а на koneць до лісничого звернувся.

— Спасибіг — каже — і вам, пане лісничий, що мою стареньку вшанували! Хоч, правду кажучи, вона не така газдиня, як вам здається. Цілий місяць вже прошу її, щоби мені штані полатала, а нині, хоч який у нас празник, дірами мушу світити.

Ось подивіться!

Обернувся задом до лісничого, підняв реверенду, зігнувся вперед, а на збентеженого лісничого глипнуло дві діри у штанах на самому невимовному місці.

ВИРУЧІТЕЛЬ.

Над селом нависла буря.
Завіяну та заснічену пшеницю, якої ді-
дич не хотів майже збирати з поля, підпалено.
Ріжні ріжно про те балакали. Але конець
— кінців сталося таке, що селу могла бути
біда.

Добре тим, що нічого не мають, що мо-
жуть втечи в ліс, чи в поле на день, два, а
хочби й на тиждень. Але ціле село ?!

Треба було раду давати.

Дідич загрозив, що як не знайдеться під-
паляч і шкоди не заплатить, покличе до села
військо. А військо, то не то, що простий
поліцай, хоч і той хай радше ворогові сниться.

Військо....

Село перейшло вже не одну війну, то
ї добре знало, що то військо. Так своє, як
і чуже. Старі баби нераз дітей Мадярами
страшили.

А ту, казали —

Е, та що там, ріжно говорили.

Біда в тім, що над селом нависла буря,
бо дідич дав речинець до трьох днів.

Зібралися старі, поважні господарі раду
радити. Сидять, поцмокують люльки, спльо-
вують у боки тай раду радять.

Треба когось конче післати, щоби при-
звався. Ба але кого?

Радили, радили та ніщо з того.
Кого не виберуть, то все знайдеться якась
притока. Той богатий, в того забогато дітей,
в того старий тато та мама, той за слабий,
не видержить.

Біда та клопіт громаді тай тільки.

Просиділи годину, дві, в хаті від диму
аж сивіє, вже й язики від тютюну подубіли
та ніщо не виходить. Прийдеться цілому се-
лу загибати! Сам вйтіт ходить і молить і bla-
гає. Обіцяв і збіжа дати й теличку, лишби
хтось знайшовся. Та в кожного своя шкіра
дороща чим вйтова тай других богачів.
Ніхто не хоче йти.

Посоловіли газди та кожний став свою
думку думати: деби свою коровицю **еховати**,
деби гуси та качки на той час загнати.
А в декого руки мимоволі до боків сягали,
гейби намацуvalи, чи видержать.

Аж врешті Якимовому Олексі прийшла
думка до голови. Замнявся на хвильку, а потім з повної груди кинув у зібраних словом:

— Базиляк!

Всі спершу мов оставпіли, а потім ціла
хата загомоніла.

— Базиляк, Базиляк!

А війт подумав, почухався у потилицю та приказав:

— Кличте Базиляка!

За кілька хвилинували дурнуватого Василя Морикозу в хату. Високий, головою вищий за усіх, сухий як щипка, у розхристаній сорочці та подертих штанах, стояв громадський пастух посеред громади, мняв останки драної шапки в руках тай дивився на громаду. А вся громада впялила в нього очі, немов оцінювала, чи Базиляк придається. Мабуть оцінка не вийшла зле, бо війт промовив:

— Мой, Базиляк, а ци ти знаїш, що то громада?

— Гогого! — процідив крізь попсовані зуби Базиляк.

— Ну, так тямуй! Громада тебе вибрала. Базиляк перекригив голову як воробець тай старався зрозуміти, чого від него хочуть.

А в хаті счинився гамір. Сей і той прискакував до Базиляка тай щось йому говорив. Кричали, вимахували руками, погладжували та поплескували його, а Базиляк стояв тай ніяково всміхався.

Нарешті війт знов дійшов до голосу.

— Громада вибрала тебе, що ти панську стирту підпалив!

Дурнуватий Базиляк закліпав очима тай усміхнувся. Не говорив нічого, ще не розумів.

Стали йому толкувати, вговорювати, просити, але як Базиляк зрозумів, про що йде, налякався.

Боявся панів, суду, криміналу. Ба, може ще й бити будуть!

Добре намучився війт тай богатші газди, заки змогли переконати Базиляка, що так громада каже. Помогло аж те, що війт обіцяв купити нові чоботи тай дати свою стару світу.

А як вже Базиляк рішився, почалася наука.

Війт засів на лаві за скринею, казав
Базилякові станути перед собою та питався
голосом грубим, гейби панським:

- Хто підпалив панську стирту?
  - Я! — пищав тоненько Базиляк.
  - За що?
  - Бо пан мене бив, як зловив у чкоді.
  - Брешеш! Хто тебе намовляв?
  - Бігме, ні. Я сам!
  - Кажи зараз, бо буду бив!
  - Бийте ми, катуйте ми, я сам!

Кілька газдів кидалося на Базиляка, кидали його на землю та вдавали, що бють, а Базиляк лебедів гейби з плачем своє:

- Бийте ми, катуйте ми, я сам!
  - А відтак знов зачиналося на ново.
  - Хто підпалив панську стирту?
  - Я!
  - За що?

Часами Базиляк забував, юому пригадували, поштуркували, доки всього добре не навчився.

Зачинало вже світати, як перед хату, де відбувалася наука, заїхав віз запряжений в коні самого війта.

Із хати вийшов війт, відтак вся старшина, а наконець вивели звязаного Базиляка. На ногах мав війтівські чоботи, а на плечах свитку. Навіть шапку нову на голову наділи.

Посідали на віз, а ті, що лишилися, заговорили:

— Памятайже, Базиляк, старайся добре!

— Гогого! — була відповідь Базиляка.

Фірман затяг коні, віз покотився та зник у хмарі пороху.

Газди розходилися домів, а в хаті на печі стара бабуся мовила молитву як за померших.

ОБОРОНЕЦЬ.

Старенькій їмості дуже було жаль хлопців,
що день і ніч, в спеку й слоту на мості
стежу відбували.

Вже приходили холодні, жовтневі вечорі
та ранки, а їм біднягам не дуже тепло у тих
підбитих вітром плащиках було.

А ту ще стій й стежи, чи ворог де не
пхається.

Якийсь важний-преважний мусів бути
той місток, бо всі до нього пхалися. Був
день, що на ньому сиділи стрільчики, був
час, що вонючим московським дьогтем від
нього заносило, то знов часами сива „маці-
ївка“ там показалася, а часом і „мадяр-ембер“
шварготів.

А їмості всіх їх було жаль.

Стала їм каву щодня носити.

Бувало часами таке, що каву призначену
для стрільців випили Мадяри, а каву для Мад-
ярів попивали Москалі, заїдаючи білим хлі-
бом. На війні ріжно буває.

Але як до села зачали доходити далекі вправді, але вже виразні гуки армат, ймость трохи страх напав. Та й свої дома порадили, щоби когось на оборону собі взяла.

Рада в раду вибрали Юрка. Таки сина рідного ймості. Хлопець був кріпкий, здоровий як дуб. Одну тільки хибу мав — боявся. Ну, але з мамою, то ще пів біди. А ще як зачали йому договорювати, допікати та посмішкуватися, Юрко закусив зуби й рішився. На другий день ранком мав уже нести каву з мамою.

Ніч минула Юркові „під псом“. Бо й хто би міг спати? Йдеш, несеш каву, а тут тобі нараз кулька і — конець. Ще вечером пробував Юрко ймость від наміру відмовити, — та де вам. Закричала тай конець. Хотів зладити собі білу хоругву парляментариста й не вдалося.

А вночі мав такі сни, що хай сила Божа криє! Снилося йому, що попав у полон до Москалів, а ті йому гузики в очі запихали. Метав собою, боронився, аж разом зі всіми бебехами під заваленим ліжком опинився.

А ранком все таки треба було йти.

Встав сердечний Юрко, помолився тай гайда з ймостею в дорогу.

Йшли, йшли, аж перед самим містком опинилися. А на містку тоді ті в „маціївках“ стояли.

Ну, думає Юрко, слава Богу, конець.

Нараз — на овиді показалася якась кіннота. Заметушилися жовнірі, наладили карабіни, а ймость зі страху аж присіла. А Юрка

нема! Почувся тільки якийсь хлюпіт у потоці під мостом. Їздці наближалися, впав оден стріл — другий, а відтак показалося, що то свої. Очунявші зі страху стали ділитися каю. А їмость за Юрком, а Юрка нема.

Шукали, гукали, ледво - не - ледво знайшли.

Побачивши здалека їздців, Юрко скочив із мостика у потік і сидів по шию в холодній воді, тримячи з холоду та страху.

Витягнули Юрка з води, а той вибалувшив очиська й дивиться.

А далі, як дав драпака до дому!

Орел так скоро не летить, як він біг.

А їмость без оборонця домів пошкандибала.

ПРИНЦІП.

Розуміється, що тепер інші часи настали.

Не те, що перше було! Го-го!

Не час жаліти квітів, як ліс горить. Не час на дрібниці, як перед нами питання: „бути, чи не бути?“

А все таки принціп — принціпом, хочби там не знати що було.

От і недавно.

Здавалобся: дрібниця, а ту бачите: принціп!

Посварилися жінка судді Груба із директоркою Кадиловою. Одна другій закинула при картах, що — мовляв — не має поняття про гру.

Виглядалоби: дрібниця, буденна, жіноча сварка, а ту вилазить принціп!

Чи в „ремі“ числиться король, ас і двійка, чи ні?

Горячі дебати, щирі слова „із глибини серця“, відтак гнів.

На засідання „Захисту“, де головувала жінка судді, — не пішла директорка та її по-

други, бо, мовляв: „я з цею малпою не хочу мати нічого спільного“.

На збори „Труду“, над яким свої опікунчі крила розпяла директорка, не пішла жінка судді та її близкі, бо мовляв: „із тою істеричною не буду стрічатися!“

Похилилися стовпи, „Захист“ знайшов захист у сусідів, „Труд“ із великого труду Жидові хату відступив.

Кажуть, що ізза дрібниці.

А ту, бачите, принціп: чи двійка, ас і король числять у „ремі“, чи ні?

ПРИЖМУРЕНИМ ОКОМ.

Легко було небіщиківі Маковевві на світ прижмуреним оком дивитися. По перше, було то вже по війні: людські нерви на посторонки зійшли. По друге: він сидів собі у Заліщиках, а там і залізницю не доїдеш. По трете: у його все таки була вимівка, бо коротковорий був, мусів очі прижмурювати.

За те товаришеві нашему Хмурикові не так легко з прижмуреним оком пішло.

Давні то вже часи, а все таки в ряди — годи на память спогад насувається. І як побачу, що хто жмуриТЬ очі, то все оглядаєся, чи халепи якої не буде.

Жило нас тоді кількох у тих славних Чернівцях духом божим і тим, що від дирекції Селянської Каси вииганили. Але жилося весело, можнаби сказати розкішно, як лиш за трицять — сорок корон у місяць можна жити. А жив із нами тоді Гаврило Пишний.

Небіщик він уже тепер, хай йому земля пером.

Але тоді якраз він женитися задумав. Ну, щож, женячка сама по собі добра річ, а як ще вигляди на те, що голодна братія час до часу буде мала де піти на обід, чи вечерю, то кожний з нас бувби і собі такого добра бажав.

Лише за нас, голодранців, ніхто віддаватися не хотів.

I так ми причіпилися до тої женячки Пишного, як репях до кожуха. Прихваливали наречену краще чим будуча теща, прихваливали тещу лучше, як її рідний чоловік, прихваливали будучого тестя ще ліпше, як касієрка з нічної каварні. А у церкві при вінчанню голодна братія ричала „многолітстві“, якби цілий тиждень наперед чисту баранину їла.

Весілля було тихе, нікого не просили, але нехай там! Ми мали надію відбитися пізніше.

А за які дві — три неділі прийшов той вимріаний день.

Братія по цілих Чернівцях розбивалася, щоби скомплектувати гардеробу.

Хмурик аж університетський індекс заставив, щоби купити чистий ковнірець та манкети.

Бо чайже у паперових не випадало йти.

Дожидали тої осьмої години, як спасення, а відтак шнурком потягли. Сім штук хлопа, а кожний випостився до останка. Коня з копитами булиби зіли.

А панство Пишні справді пишно показалися. I горівочки ріжні, i закуски, i се i те.

А відтак вечера, переплітана горівками, пивом, вином. Молода хазяйка дуже припрошувала, так сердечно примилювалася, що годі їй було й відмовити.

Розвязалися язики, пішли оповідання про се й те, згадувалося сердечні пригоди — словом дружна атмосфера.

І серед такого оповідання про одну сердечну пригоду завважив Хмурик, що пані Пишна дуже вдивляється в нього.

Поглянув по собі, чи де яке лихо з по-зиченим піджаком, або штанцями не скоїлося, чи не трісли де, то що? Та ні! Все в порядку. Дивиться на паню Пишну, а вона все на него й на него зиркає, куточками усточок усміхається, бровки піднесла, немов моргає до него. Мурашки по його шкірі пішли.

Ага! — думає — тепер я дома! І згадалося йому, що був час, що й він за нею волочився, підкохувався.

Щож, думає, товариш товаришом, а любов то інша річ.

І легенько, тихенько зирк на паню Пишну, а там прижмуреним оком „морг“ до неї. А вона — зірвалася від стола й до другої кімнати. Чоловік за нею, всі збентежилися, а там, у другій кімнаті плач.

Хмурик гордо мов лев гривою потрясав. А за хвилю вийшов із другої кімнати Пишний й просто до Хмурика.

— То я, каже, тебе, худобо, працею своєю напихаю, а ти мені на жінку підморгуєш!

— Якже, проситься Хмурик, таж вона сама на мене дивилася і....

— І сміялася, що ковнірець тобі розстібнувся, а краватка на вуха виїхала, — кінчить Пишний.

Махай, брате, до чорта!

На Хмурика кинулися всі й викинули його на вулицю.

Пішов, але прижмуреного ока як огню бойтесь.

ЗАБОБОН.

I.

Забобон то дуже погана та некультурна на-
вичка.

Але як їduчи в пятницю, стрінете по до-
розді стару жінку, раджу вам кинути позад
себе кlapоть соломи, а то буде лиxo.

Забобонів не признавав і добродій Під-
дубський. Йому впрочім, як управителеві
школи й не лично те. Радше зі свого уря-
дового обовязку боровся він із забобонами
й перейшов не одну тяжку хвилю на селі в
часі тої боротьби. А все ж не міг довести до
того, щоби його бувші ученики, тепер по-
важні господарі, не сплюнули тричі, як чор-
ний кіт перебіг їм дорогу, або закракала во-
рона з лівого боку. Страх темний був народ
в його селі, і як Піддубський із тою темно-
тою не боровся — нічого не помогало. Ще
й покпивали собі з него! Звичайно темний,
некультурний народ.

II.

Першого вересня припадало на п'ятницю, а що п'ятниця нещасливий день, директорові Піддубському дуже не хотілося їхати до місточко по платню. Бо хоч грошей кожному все потреба, але — п'ятниця.... Та нічого не помагало, їхати треба було конче.

Збудився Піддубський ранком, щоби завчасу вийхати, а тут вам праве око як зачне його свербіти та печи. Просто, як би хто тютюну насипав.

— Поганий знак! — подумав Піддубський — та враз і зацукався. Адже се забобон. Зірвався скоро з ліжка, щоб очі промити й — знова лихо: станув наперед лівою ногою на землю. Біда тай годі! Хоч сядь тай плач; їхати не хочеться, а тут конче треба їхати. Інспектор з платнею не жде, а не приїдеш на першого, можеш почекати й зо два тижні на платню.... І кава на сніданок не смакувала Піддубському, а хліб із маслом їв як власне тіло. Охоту втратив цілком. З самого ранка самі такі погані приключения. А ще й розважитися з кимнебудь ніяково, бож то забобони.

Казав Піддубський запрягти свою кобилу до візка, яким все їздив у місточко, оглянув сам упряж, сів на візок, перехрестив коня й гайда в дорогу.

Селом їхав уважно та поволи, бо всі дороги в селі то самі ями та грудяки. Вже ось-ось міне село, виїде на гостинець, а там піде вже скорше.

Нараз мовби хто довбнею луснув його по голові. Може з чотири, пять кроків перед візком перейшла йому дорогу стара Пилипиха, що її в селі відьмою рахували. Ще й з порожнimi відрами. Миттю стямився Піддубський, хап клапоть соломи з візка тай обернувся, щоби кинути за бабою. Обернувся, а баба стоїть та дивиться йому вслід. Ніяк тую солому кидати! І нім ще Піддубський зміг обернутися знова до коня, вже як довгий лежав із виверненим візком у болоті, бо кобила віхала в яму, а візок перевернувся....

Обмазаний болотом навернув Піддубський візок та поїхав домів. І кляв стару Пилипиху, кілько влізло.

Забобон то погана та некультурна на-
вичка.

Але як вам у пятницю перейде дорогу стара баба та ще з порожніми ведрами, раджу вертати домів, бо буде лиxo.

ІЗ БЕЗГРІШНИХ ЛІТ.

Те, що до нашої школи приїхав інспектор, не зворушило нас, учеників, нічого. Ми, хоч тільки ученики першої кляси, знали добре від нашого катехита, папського шамбеляна, що інспектор то страх не на нас, а на учителів.

Бо й дійсно, що він міг нам зробити? Як зайшов у класу та хотів послухати відповідей учеників, то учитель сам добирав лише тих, про яких знов, що вони предмет добре знають, бо сам не скотіз певно наразитися на завваги інспектора. А як вже трапилося, що сам інспектор когось запитав, то той, хочби навіть і не відповів, мав час потому якось поправити. А в крайній уже біді був ще один ратунок: то протекція у катехита, що ніколи не завела.

Тому то ми інспектора не боялися. Але зате наш учитель латинської мови, пан професор Крикун, дрожав як осиковий листок. Йому було вже понад шістдесят літ, а він все ще був неіспитованим, тимчасовим учителем, якого гонили з місця на місце.

В гімназії оповідала старша братія, що його тричі провалив при учительськім іспиті його давній ученик, а тепер професор університету, якому Крикун колись добре в печінки вівся.

Худий, як соснова щипка, сивий як голуб, з лицем, по якому не одна хмара пересунулася, ходив він дрібненькими кроками по класі, затирає нервово руки й все успокоював нас, щоби ми не боялися.

А ми поглядали боком один на другого, усміхалися попід вусами, що мали намір нам за кілька літ засіятися, і вспокоювали Крикуна, щоби він не боявся, бо все піде добре.

Хвилини очікування довжилися, аж врешті отворилися двері та в класу увійшов із розмахом інспектор.

Крикун подріботів проти него, звиталися, а потому інспектор взяв собі крісло, сів напроти лавок та став сам перепитувати учеників.

Відповіди виходили ріжноракі. Деякі ученики відповідали добре, другі гірше, а ще інші нічого. Тим пописувалися особливо ті із послідної та із „ослячої“ лавки, що стояла з боку у класі. У тій лавці сиділи звичайно такі, з яких навіть сам архангел не витягнувби ніякої відповіди, хоч мимо всего мали найбільшу повагу в товаришів, бо грали добре в пера та ґузики, билися знаменою, а навіть вже курили.

Лихо якесь спокусило інспектора запитати тоді про повну форму місто скороченої „fore“.

І лиxo якесь захотіло, що кожний, кого інспектор запитав про те, не вмів відповісти. Серед учеників зробилася прикра тишина, а Крикун аж побілів із люти. Нараз із послідної лавки висунулася рука із двома випрямленими пальцями. Після шкільних звичаїв значило то, що ученик хоче відповісти.

У Крикуна вступив дух, а інспектор усміхнувся.

— Но, чайже знайшовся оден добрий ученик, що щось уміє — каже. — Говори, сину!

А той зривається, випрямився й лепече:

— Пане професор, від Камінського так чути, що годі висидіти!

Луна сміху майнула по лиці інспектора, він склонився й скоренько вийшов із класи. Крикун аж волося з розпуки рвав. А ми так сердечно, щиро реготалися!....

ЯК ОТЕЦЬ РАВИЧ ЖЕНИВСЯ.

Носив шляхотсько-жидівське назвиско Равич і то робило його дуже несмілим. А на добавку мав ще ім'я Йоахим. Ізза того імені чув великий жаль до родичів.

Подумайте тільки: Йоахим! Адже воно і Йойною і Хаймом пахне. Можнаби вправді писатися Якимом, але то знов таке хлопське, таке ординарне, що шануючому себе питомцеві ніяк Якимом зватися.

Подумайте тільки: Яким!

А моглиби були його назвати, ну хайби Романом. Скажеш Роман, а ту зараз на думку насувається і Рим, а як не Рим, то бодай який шляхотний, сердечний роман із красунею....

Нехайби вже були назвали Львом: тут вам і краса і сила, поетична грива й всякі інші акцесорії.

Нехайби врешті назвали були Богданом, чи Тарасом, а ту вам просто: Йоахимом!

Але жаль той чув наш Равич до родичів неслушно. Ціла вина їх, бідних сільських

учителів була в тім, що вони у війні панотця зі селянами знайшлися по стороні селян, бо там їх панотець від себе відштовхав. А він не могучи нічого зі селом вдіяти, хрестив усіх хлопців на Мойсеїв, Талалеїв, Маментів, Пімонів, а вже в дорозі ласки на Йоахимів і Автономів, а всі дівчата на Лупни, Мокії, Алипії, Талалеї. Так вам з пімсті ціле село опоганив....

Але як там воно не було, Йоахим Равич ціле своє життя почував себе нещасливим. Як вже четвертий рік богословія кінчився, треба було Равичеві жінки шукати. А він хоч несмілий, дуже перебірчівий був.

Хотів, щоби жінка й по французьки говорила й на фортепяні грала й придане мала немаленьке й сама по собі молода тай непогана була.

Шукав рік, два, три, не вдавалося.

Там, де він хотів, його не хотіли, де знова його хотіли, там панна не вміла по французьки, або грала погано на фортепяні, або із грішми було щось неясне.

Товариші вговорювали, вишукували панни, прихвалювали — не йшло.

Врешті вдалося прикоснути Равича.

Винайшли йому товариші дівчину, що мала всі бажані прикмети. Бракувало їй хиба то одно око, що його заступила склянним і той кусник ноги, на яку штильгукала. Але впрочім із французьким, фортепяном і грішми було все в порядку.

Равич освідчився, відбув традиційну ку-

шіль із своїм будучим тестем у потоці за селом і вкінці став щасливим нареченим.

А вечером, як сердечна дівчина, чуючи потребу любих пестощів притулися до него, ніжно його обняла за шию й прошепотіла крізь спорохнавілі зуби: „мій Якимцю“, Равич, зірвався, покинув усе та пішки зі села втік.

Так йому те ненависне імя допекло!

Потому десь Йоахим пропав, а товариші не знали, де він дівся та що з ним сталося. Ходили чутки, що оженився, але ніхто тому не хотів вірити.

Кілька літ пізніше довелося одному з товаришів Равича побувати у Дрантивці. Се маленьке сільце в горах.

І там довелося йому стрінути із отцем Равичом. Той, неохотно, але з конечності запросив товариша до себе до дому.

Як заходили до домівки, вибігла напроти них баба як грім, брудна, обдерта, червона, та в крик до отця Равича.

— А ти волоцюго, сякий-такий, тебе по селі носить, других волоцюг собі до компанії збираєш, а ту корову здуло!

Отець Равич скулився, попращався скоро із товаришем і побіг чимскорше до жінки, що й гарна не була й ганьбила тільки по нашему й грала хиба кулаками по плечах отця Равича.

А люди в селі казали, що вони обовє діди й сотиком навіть не смердять.

АЖУРОВА ПАНЧІШКА.

I.

Де є як роздобув інженер Лелія тую жіночу панчішку, ніхто його так дуже й не допитувався. Хоч і дивне було то, що якраз він її приніс. Звався він властиво трохи інакше, але що славний був тим, що до кожної завертав очима, назвали його Лелією й те імення прилипло до його. А дивувала та панчішка всіх тому, що Лелію знали як джентельмена, що не звик розказувати про свої любовні пригоди, — бо їх не мав.

А ту вам нараз панчішка. Тонесенька як павутиння, ажурова, перепоєна запахом молодого, жіночого тіла. Припнита до кляпи сурдути порушалася, як він ходив та дразнила всіх зібраних на парубоцьких вечерницях у меценаса Шкірського. Парубоцькими назвали ті вечерниці тому, що — не було на ній ні одного парубка, а самі жонаті. Меценас Шкірський скористав із того, що його жінка вийшла на кілька днів до дітей, що вчилися у Львові тай запросив добрих знакомих

на вечір до себе; а що діялося то в малому місточку, то в пана Шкірського зібралася майже вся інтелігенція.

Були два суперники адвокати, був податковий інспектор, суддя, двох лікарів та й помічник нотаря.

У дружному кружку („чорт би того мого ворога побрав!“), серед сердечної розмови („грім би тебе, мій приятелю, забив!“), заїдали та попивали зібрані приладжене добро. Властиво більше попивали, як заїдали, бо хтоби там на юду дивився. Тото добро й дома є, а чарочки — другої дома жінка не дасть. У комнатах сивіло від диму; кожний курив і пив, пив і курив. Кожний старався другого перекричати.

А коли випиті чарочки зачали влазити і в голову і в ноги, зібране товариство розбілося на кілька гуртків.

Два адвокати присіли суддю та тирпаючи його то в один, то в другий бік, старалися взаємно переконати його, що той другий, що сидить по тамтім боці судді — дурень без дрібки знання. Інспектор із помічником нотаря, що хвиля обіймалися, цілувалися, попивали знов по чарці, сплюювали тай вертали знов у свої обійми. І говорили між собою вже більше жестами та мінами, бо їх неслухняні язики пленталися так, що з їх уст добувалися лише якісь неозначені звуки.

Меценас Шкірський скинув із себе піджак, підспівував баранячим голосом щось ніби по мадярськи та обнявши руками піч

пробував гуляти чардаша. Коло него підступцював Лелія, а при його боці теліпалася панчішка.

Ті два робили найбільше гамору в хаті, бо ревно сварилися із за того, хто з них гуляє краще чардаша. Нарешті по довгих змаганнях із непослушними ногами Лелія опинився на землі, а за ним покотився туди ж і Шкірський, що хотів свого приятеля рятувати.

Завдяки великим та сполученим зусиллям всіх гостей вдалося піднести Лелію із підлоги та покласти його на отомані, де він до раня проспав.

Проснувся рано Лелія, оглянув здивованими очима чужу хату, а як побачив на кляпі свого сурдути жіночу панчішку, аж засвистав зі здивовання. Миттю відіпняв її тай запхав в головах на отоманці. Чейже годі було нести її до дому, де вже чекала жінка -- як ангел mestник на порозі до раю....

II.

Меценасова Шкірська вернула другого дня коло полудня домів. Якось так несподівано, бо вдалося їй полагодити скоро всі справи у Львові.

Вернувшись до дому тай заставши комнати непопрятані по нічній гульні, аж руки заломила. Кілько труду, кілько праці буде треба, щоби все наново до порядку привести! І до обіду не сідала, а тільки при помочи покоївки взялася за роботу. Попрятали один

покій, другий, аж врешті дійшли до меценасового габінету. Тут був найбільший нелад, бо тут було закінчення цілого забави. Недокурки та попіл із папіросів застелювали цілу підлогу, плаваючи у розлитім вині, чи горівці. Під печею підлога була так затоптана, мовби там бодай зо дві сотні заболочених вояків мандрувало, а отомана вимята тай вигнетена пишалася слідами болота з інженерських чобіт.

Кинулася меценасова її чистити, бо се було її найулюбленніше місце спочинку й за хвилину витягнула із підголовника чорну, дамську, ажурну панчішку.

Мовби гнана фуріями, кинулася меценасова у спальню, де солодким сном відсипляв непроспану ніч меценас Шкірський.

Снилося йому мабуть щось приемного, бо усміхався крізь сон, аж нараз збудився від болю. По його повному лиці гатила мов пряником руками й ажуровою панчішкою меценасова.

ЛЮБИСТОК.

Славкові дуже була подобалася Жидівочка із сусідного склепу з тютюном та ніяк не міг добитися прихильності від неї. Чим більше він коло неї забігав тай заскакував, тим холодніше вона поводилася із ним. А між товаришами говорилося, що вона й не така дуже неприступна.

Славко бісився. Як не доходив, як не підлещувався, навіть ручки не хотіла дати поцілувати. Часами, лише у виїмкових хвилинах ласкавости, приняла від него дві-три рожі (вкрадені звичайно з чийогось огороду), а позатим ніщо.

Розпука просто брала Славка, а тут ще товариші покепковували та насміхалися. Просто хоч камінь до шиї та в воду.

Нарешті раз вдалося Славкові зворушити ту скалу.

„Впік“ десь у батька кілька ринських тай купив перстенець. З дрожанням та острахом заніс його своїй вимріяній і — вона, очевидно, приняла. Церемонилася троха, але ко-

нець-кінців приняла, дала ручку поцілувати, ба, згодилася на другий день вечером до парку на прохід зі Славком піти.

Славка гейби хто на сто коней всадив. Вибіг від неї та бігав з таким щасливим видом по місточку, якби зі сотку на вулиці найшов.

Та щастя, про яке другі не знають, в тільки щастям на половину. Тому Славко поділився своєю доброю новиною з товаришами.

Ті — очевидно — побажали ще більших успіхів тай давай ради свої давати. Радили — радили й стало на тім, що Славко візьме зі собою трохи чоколядових помадок, бож випадає панночку чимось погостити. І хтось ще порадив, щоби попросити знакомого ляборанта в аптиці, щоби до помадок трохи любистку додав у середину, бо так мовляв скорше Славко й чогось від своєї любки діб'ється й вона полюбити його.

Вблагали ляборанта тай він обіцяв на другий день прилагодити добре чоколядки.

Вечером другого дня не міг Славко діждатися семої години та приходу своєї Дульчинеї. Вештався з коробкою чоколядок у кишені перед парком і ждав. Хвилини роками довжились, серце било як молотом, а цілий він аж дрожав із нетерплячки.

Нарешті вона надійшла. Всі ангельські гарфи не грають так чудово, як чудово в ухах Славка загралі слова:

— „Добрий вечір, пане Славцю!“

Звитався сердечно тай зачали розмовляти, проходжуватися, а відтак стомившися

ходом, сіли у затишному кутику на лавочці, притуливши до себе.

Славко став сміліший, взяв за ручки, цілував їх, пестив.

Нарешті насмілився погостити чоколядками. Обов' їли їх зі смаком. Потім обняв свою любку, став шепотіти про свою любов, свої муки, свої бажання й впився довгим поцілуєм в її малинові усточки.

Нараз —

Почув, що з ним щось недобре твориться. Щось зачало його вертіти у шлунку, скорч якийсь дивний гуляв йому по кишках і Славко почув, що ще хвиля, а прийде катастрофа.

А вона теж хопилася руками в околицю шлунка, витріщила очі на него, потім схопилася й побігла в противний бік у кущі.

На лавочці зацарила тишина, соловейко десь оподалік пробував своє горло, а з двох кущів, що росли по противних боках лавки, чути було постогнування та охкання Славка й його любки.

Любисток діяв документно.

ЗАГАДКА.

Ми — слава Богу — панських забаганок не мавмо, але як вже знайдеться між нами мисливий, то хай ласка божа крив кожного від него. Наверзе вам тілько всякої брехні та нісенітниць, що аж чоловіка заморочить. Нераз хотілобися зачинити йому той розбалаканий рот, завдати йому брехню, або просто хопити за карк та викинути за двері — та годі.

Стара звичка гостинності каже здергатися й як вже не подивляти голосно тих особливих пригод, то бодай мовчки кивати головою та вдавати, що нас ті пригоди дуже інтересують.

Така сама біда була й з Богданком. Сліпий як кертиця, глухий як пень, нездарний та неповоротливий як медвідь, вдавав мисливого першої кляси, а у своїх оповіданнях застрілив тисячі заяців, сотки лисів — ба й десятки медведів.

Що ми із него не накпілися, що не на-

сміялися, ніщо не помагало. Ціле літо псуval нам своїми оповіданнями.

Врешті вже нам й терпцю не ставало. Де лише двоє-тров нас зійшлося, щоби погуторити зі собою, зараз являвся й Богданко і, хоч-не-хоч, треба було вислухувати його історій.

Рада в раду рішили ми вдатися до Ваня. Був то старий гірняк, сусід панотця, де ми перебували, добрий наш знакомий. Ів хліб з неодної печі, не одну ділетку бундузу зладив. А жартун вам був та гострий на язик, що й не попадайся.

Змовилися ми з ним, що за пять шісток він нашого мисливого з попівства викурить. Казав лише, щоби ми приготовили лови тай сказали йому, куди будемо йти.

Сказалося, зробилося.

Одного гарного дня намовлений парубок приніс вістку, що явилися на полі дики.

Вся молодь пристала до Богданка, що мусить зробити на них засідку. Як не крутівся Богданко, треба було рішитися, бо й старші зачали просити.

Під вечір Богданко злагодив стрільбу, забрав мисливське знадібя тай подався з нами на лови.

Богданка облягли дівчата, примилуються, підморгують до него, а він як та пава пишається.

Грунями дійшли ми до якоїсь полонини, де мали показатися дики. Підходимо, а там вже сидить Ваньо та люльку покурює.

Нібито щойно побачив нас, підійшов,

пославайсував тай дивиться тільки на Богданка. Гейби його й ніколи не бачив. Дивиться, поцмокує люльку та у бік спльовує.

Богданкові той перегляд не дуже подобався, хотів виминути Ваня, та той не дав.

— Та ждайте, паничу, шос вам повім — каже.

— А що? — питав Богданко.

— А загадку — каже.

Ми всі гуртом зачали домагатися від Богданка, щоби зачекав, бо хочемо чути загадку.

Посідали ми, позакурювали, а з нами й Богданко, якому й не дуже то до диків спішилося.

А Ваньо зачав:

— На яри у хижу на руковини до дівки свати зайшли. А в хижі дівка сама, татцю та мати ни є.

— Де, — звідатся, — твій татцю та мати?

— Поїхали, повідат, до Літовищ омасти до омасти купувати.

— А коли вернуть?

— А, гварит дівка, як будуть вертати довшою дорогою, то борше, а як коротшою, то пізніше!

Сват ся здивував. А деж твій брат?

— Е, повідат дівка, дома ни є. Він пустий стрілець, в ліс ходить; що забє, то верже, що ни забе, до хижі несе.

Зачали ми розпитувати Ваня, що то є, але той мовчав, доки Богданко про розвязку не запитав.

А як той запитав, то Ваньо каже:

— А щож би? Пішли купувати перцю до сала, тож омасти до омасти. Як будуть вертати за гостинцем, то будуть дома борше, а як коротшими дорогами, горами, то пізніше.

— А мисливий? — вирвався Богданко.

— А щож, каже Ваньо. Брат пішов у ліс „нендзу“ зі себе лускати. Що зловить і забє, то у бік верже, а що ни вбє, до дому принесе. Бо такі стрільці не тільки у панів є.

Ціла поляна залилася сміхом, що рвався із молодечих грудей. Нам аж слози зі сміху в очах ставали.

А Богданко стояв ні в сих ні в тих, а потім тихенько, незамітно поштильгував до дому.

Другого дня ранев'ко кинув Богданко гостинний дім панотця, а ми хоч троха відпочали по його мисливських пригодах.

БЕЗРОБІТНИЙ.

Як вам треба свідка до суду, то ви про Йойну розпитайте.

Живе у невеличкому місточку Цаповій, в жидівських закамарках, при лазні.

То — то вам раз свідок!

Розкажете йому все, як треба і що вам треба, і маєте готового свідка. А сам він не дурний, на параграфах знається ліпше чим чотирох цапівських адвокатів на купу. А і в суді він теж не те, що хтонебудь другий. Він собі раду дасть! І присягне як треба і засвідчить все, що вам потреба. Був, бачив, чув, помогав — словом все.

Але тепер він безробітним став.

До суду вже неходить, а все через ті адвокатські штучки.

Приловили його на тому, що він присягнув, що був при тім і бачив, як Іван Нечипорові довг віддавав, а показалося, що він в тім часі в тому селі не був. Трапився якийсь молодий суддя, „влішив“ йому за те шість місяців. І треба було відсидіти.

З того часу Йойне стратив всякий за-
робок — безробітним став.

Але як вам треба доброго свідка до
суду, то попробуйте із Йойною. Живе він
в Цаповій, у жидівських закамарках, при лазні.

МАЛПА.

Пан суддя Хлібоїдник, що міряв людям справедливість від двох днів у Літовищах, попоївши смачний обід та попивши його чорною кавою, вийшов собі на балкон, люльку покурити.

Убраний у мохнатий шляфрок, з червоною турецькою шапочкою на голові, сидів у вигіднім кріслі, погойдувався й посмоктував люльочку. А при тім так приємно мріялося.

Перед очима пана судді Хлібоїдника пересувалися мов у калейдоскопі всі його спомини давних літ. Часи, як він ще на університеті бував (о молодосте, молодосте, де ти?), як він іспити здавав (погані спогади пропадайте!), як він женився (гм, гм!), аж врешті, як він опинився на пості самостійного судді. А дальше марилося йому, як то пізнійше він піде вище й вище, ба може й начальником суду стане!

Розкішна імла заходила на очі пана судді, а там у долині на вулиці стояв собі обі-

драницій мужик і роззявивши рота дивився на балькон. Надійшов звідкись другий, а той перший йому пальцем тиць на балькон і сміється.

— „Малпа“, каже.

Підійшов третій, четвертий, десятий, дванадцятий, всі тикають пальцями на балькон, сміються та шепочутъ: „малпа“.

Знайшовся якийсь мудрагель, що до цісаря до Відня їздив і присягає, що таку саму малпу бачив у Відні. Також у червоній шапочці, крутила катаринку й люльку курила.

Гамір збудив пана суддю із мрій. Витріщив очі, дивиться, а як почув, що його малпою зовуть, як не крикне, як не застукохтить! Люди в розстіч! А ті два, що перші прийшли, йшли поволи домів і міркували, чого tota малпа так дуже розлютилася?

ТОРТ.

Як хто при мені згадає про торт, то в мене по спині мовби мурашки лазили. Не тому, бачите, що я його не люблю, навпаки, може навіть і дуже.

Але — боюся.

Може то така примха, може — конець кінців боюся.

Але що там торт!

Краще скажу вам байочку.

Був собі дід та баба.

Або ні: були собі дві баби. Приятельки від серця, товаришки, подруги.

Парашка без Палажки світа божого не бачила, Палажка без Парашки навіть на поетичний місяць подивитися не хотіла.

I „згода в семействах і мир і тишина“.

Але де чорт не може, там баба торт сфабрикує.

Десь у других свята покасували й тортів нема й добре їм живеться.

А в нас?

I в гості ходи і обідайся і хвали газдиню.

А вже те хвалення то просто розпука!

Іш — не іш, а все хвали, бо ворога напитавш.

І зробила баба Парашка торт. І високий і великий і полуокрований, словом чудо.

А зробила їй Палажка торт: ще більший, ще вищий, а люкор із нього аж капає.

Ідять гості сей і той, обідаються до не-
стравности, хвалять.

И когось лихо спокусило сказать: Палашин торт кращий.

Господи, якби патик у мурависько запхав!

Баби побилися, приятелі поганьбилися, на вісім „рутенців“ шіснадцять партій у місті зробилося.

От вам і казка.

А як хто при мені торт згадає, то в мене мовби сітка мурашок по спині лазить.

НОВОМОДНИЙ ТАНЕЦЬ.

Через ті новомодні танці мусів чоловік покинути навіть своє поетичне ремесло.

Бо подумайте тільки: хотілося давніше придбати ласки якої білявки, чорнявки, або любки іншої масті, сідав чоловік при столі та шкварив:

„Пливеш у вальсі як лебідка біла“, або
„Схили головку на грудь мою,
як вальса чари нас овіють“,
або щось подібне і вислід був певний.

А тепер?

Що тепер напишеш?

„Тупала ніжками, як наймичка в ступі“, чи
„Тріпаєш ногою, як коник вороний“.

Сеж ані поетично, ані ніжненько.

Взагалі чорт зна, що таке виходить!

А ще танці тії теж, поправді сказатиби, не новина.

Гуляли їх в старовину і Неро зі своєю мамою, і Цезар із Клеопатрою і в середновічі Цезар Борджія зі сестрою і в нові віки Наполеон із панею Валевською, ба, гуляли

їх наші діди з бабунями (своїми або чужими).

Ріжниця в тім, що тамті гуляли їх тільки у двоє, щоби ніхто не бачив, а тепер гуляється їх прилюдно.

Трудна рада: поступ — велика річ!

А проте я тих танців не люблю.

За те пан Артим Калавуркевич, старший помічник молодшого контрольора скарбової каси, ті танці дуже любив.

Знав всі „троти“, „степи“ зі всіми фігурами, а як у танці зачинав вам вихилятися й викручуватися, потрясати цілім собою й своєю партнеркою та подригувати своїми ніжками, всі аж уста із здивовання втвірали, а декому здавалося, що паном Артимом пропасниця трясе.

Пан Артим не занедбував ніколи ніякої нагоди до танцю, а що у маленькім місточку був він будьщобудь велика фігура (старший помічник молодшого контрольора!), то й нагоди ніколи йому не бракло.

Гуляв і в одних і в других, ба і до третих заходив, бо танець то міжнародня штука, політики не знає.

Аж раз...

Ні! Зачнім з кінця.

Пан другий міський асесор Клюска, по званню перший тай одинокий ковбасник у місточку, справляв весілля своїй донечці Петрунелі.

Запросив гостей гук, а між ними не бракло й Артима. Без него впрочім весілля не могло обійтися, бо пан Клюска наймив

музику аж із другого місточка, а Калавуркевич був найліпшим танцюристом. Гості їли, пили, жартували до схочу. Гуляли також. Перегуляли угорку й кокетку й трамблямпольку, навіть вальса і кадриля.

А як вже добре розгулялися, пан Артим Калавуркевич захотів пописатися.

Відгорнув спадаючу на вічи чуприну, обтягнув на собі свою куценьку блюзочку, підійшов до молодої та з повагою вклонився. Молода покрутилася трохи, як того впрочім вимагала скромність та добре виховання, але штуркнена ліктем свого мужа zo два рази в бік для заохоти, вийшла ізза стола і втuliлася в обійми пана Калавуркевича.

Очевидна річ, що того „втуленняся в обійми“ не можна зараз брати так дуже дослівно. Бо по перше молода була висока як сосна, а груба й розложиста як стара липа, а подруге пан Артим Калавуркевич був маленький та худенький, але в кожнім разі щось там із тим втуленням було.

Пан Калавуркевич поглянув на музику, усміхнувся та промовив чарівне слово „танго“. Зачала грати музика зі свистанням, бубном, давіночками та окликами. Всі розступилися, а пан Калавуркевич з молодою гуляють.

Фиркають і копають ногами в бік, вперед і назад, потрясають головами й животами, аж гості рота порозявляли.

Молодому мабуть неприємно стало, бо нахмурився і лише зпід лоба на гуляючих гляпав.

А гуляюча пара гуляла, гуляла, гуляла!
Потім Калавуркевич знов звернувся до музики.

— З фігурами! — крикнув.

Запищала голосніше скрипка, загудів з гнівом бас, бубен і дзвіночки аж вуха дерли, головний музикант, що грав на скрипках, покрикував час до часу, якби хто йому шнурком зуби із рота тягнув.

Калавуркевич причіпився сильніше до дансерки, вона оперлася своїми повними грудьми об його спіtnіле чоло й глядачам здавалося, що вони борються із собою. Раз вона, хопивши його одною рукою за бедро, а другою за рамя притискала до себе і підносила в гору, раз знов Артим ставав на пальці, а обнявши одною рукою її за стан, а другою блукаючи в околиці руки чи груди, старався піднести її в гору.

Захоплений танцями забув Артим, що його ґузики при шельках лихо трималися. І не счувся навіть, як вони відлетіли.

Не счувся також, як йому штанці зробилися на долоні за довгі, а на горі їх не стало.

Щолиш, як у хаті счинився регіт, а молода, вирвавшися із його обіймів, втікла віднього, Артим спостеріг катастрофу.

Миттю підтягнув штанці до гори та як опарений вибіг із хати.

Від того часу не любить тих модних танців, так як і я.

КУСЕНЬ ШКЛА.

Опираючися на грубій палиці шкандибав старий Демко домів. Від лікаря. Здоровою, бosoю ногою, ступав твердо, сильно, а другу, обвинену шматою, поволікав за собою.

Що ступить пару кроків, підносить хору ногу як бузько, підкулює її під себе та спочиває. Потому знов пару кроків і знов спочинок. А все оглядається на хату лікаря, мимрить щось під носом та спльовуве позад себе. Видно на лікаря сердиться.

Далі не міг вже шкандибати, присів на каменях на краю дороги, простягнув хору ногу перед себе, закурив люльку та жде. А хора нога пече, мовби її хто вугликами пріпалаював.

Не счувся старий Демко, як здрімався. Не памятив, як довго дрімав. Збудив його туркіт воза, що побіч проїзджав, збудив голос учительки, що питала:

— Гей, діду Демку, а що там з вами?

Демко махнув тільки рукою, нічого не відповідав.

Злізла вчителька з воза, підійшла до нього та стала випитувати. Демко спершу мовчав, аж вкінці розговорився.

— От, клопіт, пані, тай годі. Нещастя мене чіпилося тай лихий до доктора поніс. Десь чотири, чи пять місяців тому, вліз мені кусник шкла зі збитої фляшки в ногу. Ну вліз, то вліз, колись вилізе. Я на війні з Пруссом бував, кулею в плечі дістав, а вона собі потому аж лицюю вилізла, так що там кусник шкла. Долягав троха, але я привикав. Аж десь якесь лихо спокусило мене з воза скочити й тоді вже не міг витерпіти. Занадто воно в пяті гладало. Порадили піти до доктора. Я прийшов, а той вам як настукотить на мене! Гейби я його парубок був. Що й нога невмита, що рана занедбана. Ая! Буду йому ще ноги мив! Ніби що воно поможе? А далі зачав щось коло ноги майструвати, я дивлюся, а він вам мені пяту на поздовж і на поперек цілу розчерелив.

І що гадаете? Виймив кусочек шкла за пів пальця тай троха гною випустив та якоюсь пекучою мазею залив. І на те цілу пяту краяти! Ось подивіться!

Пошпортив по кишені, виймив відтіль кусок шкла великий на палець тай кивав із докором головою в сторону лікаревого дому.

ЩОБИ БОЖІЙ ДАР НЕ МАРНУВАВСЯ.

На празник до Баранячого приїхало нас трьох. Я, товариш Бас і старший за нас товариш Величко.

Я і Бас приїхали в ідеальних цілях: оба, бачите, любилися у дочках панотця. Але товариш Величко....

Ну, про того всі знали, що він нюшкує тільки, деби добре наїстися тай попити. Цілковито неідеальний був чоловік. А й не від того, щоби часами з якою служничкою у гречку не скочити. Словом людина без принципів. Але щож? Вчіпився нас: поїду, каже, тай поїду. Мусіли ми пристати, одно тільки застерегли, що зі служницями ні чичирк, а то пика буде в роботі. Приїхали та, звісно: я до чорнявки, Бас до білявки, а Величко — у кухню. Помагає, дораджує, вибирає, а все єсть та єсть. А до вечера так обівся, що ледво ходить і сопе.

Думаю я: нажерся, спокій буде. Та де вам. Він все ходить, порядкує, помагає, то

ту хапне, то ту скубне. Аж дивно було, де у нього стільки зміститься.

А у вечір посідали за стіл. Гості та свої, а їмость ходить, припрошує. Гості йдуть, аж піт краплями по лиці тече. Випрошуються і йдуть. Не можна ж хазайки обиджати.

А вона, добряга, так сердечно просить!

Їджте ж, дорогенькі, хиба не добре, що не берете?

Гості їли, з утоми ледви щоками рухали, бо якже хазайці пакість робити?

Одного Величка не треба було просити.

Замітав, що попало, а нишечком ремінець від штанців попускав. (Він бачите, не признавав таких панських витребеньків, як шельки).

Перейшли у параді через стіл і телятина і воловина і вепровина і дріб: курятина, качки, індик. Величко все не хотів хазайки обиджати. Їв та пивцем попивав.

На кінці подали суници, а у Величка аж очі засвітилися. Дуже він їх любив.

Набрав на тарілку ущерть, засолодив добре цукром, сметаною помастив і повною ложкою у рот несе.

Заніс у рот, ми дивимося, а Величко вам нараз і счервонів і зблілів, дивиться, а слози шнурком з очей плинуть.

Але переміг себе, „лущить“ дальнє свої суници, поплакув та тільки лютими очима на нас споглядав.

А як хтось із гостей зачав говорити тост у честь хазяйки, Величко нишком Басові кулака в бік всунув і ще худобою назвав.

Показалося, що Бас йому сіль місто цукру до суниць підсунув, а той їв, щоби божий дар не марнувався.

БУРЖУЙСЬКІ ВИГАДКИ.

Всьому тому вина ті буржуйські вигадки.
Золоті зуби, кальоші та стрижене волося.
Жили два роки у згоді-злагоді, аж на-
раз розійшлися.

Станули проти себе у суді їх два адво-
кати, як два зайлі когути, словами буються,
аж пір я фраз по цілій судовій салі літав.

А там : чоловік та жінка.

Розходяться.

Даремні слова, даремні намагання до
злагоди.

Головно він. Вона стоїть на боці, ниш-
ком підсміхається та злегенька косить оком
у сторону молодих адвокатів.

А він аж тремтить — дріжить з пере-
сердя.

А всьому — каже — вина: золоті зуби,
кальоші та стрижене волося.

Жив — каже — з жінкою два роки. Лю-
билися, бо з любови побралися. Її батько
вправді оциганив, бо обіцянких двох м
поля не дав, але нехай і так.

По двох роках добрі сусіди доносять:
до твоєї жінки другі заходять.

Не вірив! Та ба — знов доносять. Кажу
жінці, а вона: Як ти, мовляв, другим віриш
більше, чим мені — то вір! Я і не повірив.

І знов те саме, знов доноси: що той і
сей і тамтой ходять. А я — ні чичирк! Го-
воріть здорові! А я, бачите при залізниці
на службі. Часами в день, часами в ночі.

Раз відбираю від товариша службу в ночі.

А він мені: „Бувай здоров — каже —
я іду до твоєї жінки“.

Йой! мовби мене хто молотом по голові
тріснув.

Гей — мовлю — Васильку, а ти що?

Та де — там! Засвистав тай пішов.

Я до начальника: Так і сяк, пустіть па-
не, на часок до дому.

Ба, пустіть, а ту за чверть години поїзд
йде.

— Нехай — каже — по поїзді підеш.

Але він вже пішов! За чверть години,
каже.

Я так і сяк — не пускає, хороба.

Пішовби сам, а ту поїзд, катастрофа
може бути, бо при зворотниці служу.

Вичекав поїзду, біжу до дому.

Так і так, питую сусідів, чи не бачили
Василька?

— А от, кажуть, перед хвилею пішов
з твоєї хати, ще піджак на дворі надягав,
так спішився.

Впав я до хати, а вона сміється.

Вибив — вона сміється.

Чуприну причісує, золоті зуби щирить.
А кальоші побіч ліжка стоять, вилиску-
ють і теж сміються.

Не буду з нею жити!

Або — або!

Або, хай викине кальоші, зуби вийме
і коси запустить, або я йду геть.

Доста вже панських вигадок!

Нема такого права, щоби чоловікові
тими витребеньками дошкулювати!

ШКІЛЬНИЙ ТОВАРИШ.

I.

У цілому місточку не було вже рож — тільки в огороді радника Германовського цвіло їх ще може з десять. Такі гарні, жовтаві зі золотим відтінням, „королева Вільгельміна“, чи як там їх звали. Решта всі рожі, ба й всі квіти з огородців пішли на китиці, якими ми, ученики бережанської гімназії, що вечора обсипали всі артистки нашого театру, що заблукав якраз тоді до Бережан.

В огородника годі було їх дістати, бо грошей не було, а нічю не можна було дістатися до його городу, бо стерегли його два парубки та дві люті собаки. З парку ґрафа Потоцького не можна було рівно ж нічого принести, бо нас там вже не пускали. Мабуть навчені сумним досвідом, чи що. Оставали тільки рожі з городця радника Германовського, але тих не можна було дістати, бо день та ніч беріг їх міський сторож. Радник мешкав у камянці посадника, а той на прохання радника ставив кожної ночі стороха, щоби стеріг рожі.

А тут нам рож треба було, хоч вмірай, хоч вішайся, бо за два дні мав бути виступ нашої улюбленої якраз тоді артистки, молоденької Соні Стечинської.

Як ми не радили, як не роздумували, не йшло, ніхто не міг нічого порадити. Хлопці ходили задумані, похнюплені, бо честь цілої семої кляси була загрожена. Бо і якоже ві? Всі артистки обсипували квітами, а ту якраз, як квітів найбільше потреба, нема! На роздумуваннях минув день, вечір, не було ради. Пробували підкупити служницю радника Германовського — не пішло. Якась така дурнувата була, побігла зараз з язиком до свого пана, а наші посли ледво втекли.

Доперва десь під вечір одному з наших, Филипишинові, прийшла якась щаслива думка.

— Будуть, хлопці, рожі, треба лише роздобути пару шісток!

— Що? Як? Пристали ми до него, та він тільки мовчав та всміхався.

Розбрилися ми по місточку, а через годину чотири шістки вже було в руках Филишина. Той вибрав з поміж нас ще двох, а решті казав йти до дому та сидіти тихо. Потішав нас тим, що завтра у ранці радникові рожі будуть вже наші.

II.

Вибила десята година, прозвонив звінок на ратуші, час йти на спочинок. Почали гаснути поволи, одна за другою лямпи по хатах, нічний сторож погасив ліхтарні по ву-

лицях. Блимали тільки деякі ліхтарні перед домами батьків міста, а найясніша з них була перед посадниковим домом. Під ліхтарнею куняв міський сторож та стеріг радникових рож.

Коло пів до одинадцятої погасло світло й у вікнах радника, довкола зацарила тишина. Міський сторож оперся об стовп ліхтарні та підрімував.

Нараз почув із бічної вулички якісь кроки. Зігнав сон із своїх очей та став проходжуватися попри штакети, що відділювали радників город від улици. Кроки наблизалися, аж врешті в кружі блимаючої ліхтарні з'явилось трьох молодих людей. Йшли, розмовляючи весело, жартували. Видно по кількох чарках були.

Під ліхтарнею пристанули, стали крутити папіроси. Та якось то їм йшло так недоблажно, що ніяк не могли порадити. То папірець розідреться, то тютюн розсиплеся, а папіrosa годі скрутити. Врешті стали перемовлятися, підсварюватися.

Тут уже міський сторож почувався в праві та обовязку виступити. Не можнаж прецінь позволити, щоби по ночі хтось кричав під домом посадника.

— Тихше, тихше, панове! — просив він, а коли те не помогало, вмішався поміж них.

Тоді один з тих трьох вдивився в його лицє, хап його за обі руки та кричить:

— Зубенюк, то ти, чи не ти?

— Та ніби я, Зубенюк, прошу пана — каже сторож — але чого вам треба?

— Йой, брате, товаришу, хиба ти мене не пізнаєш? Ні?

— Ні.

— Мене не пізнаєш?

— Та ні!

— Мене, шкільного товариша?

Пригадав собі Зубенюк, що колись - колись і він трохи науки лизнув. Два роки до народньої школи ходив. Що правда, то правда. Але щоби той панок його товаришом був, то хиба не може бути. Бо і молодший здається і якийсь такий незнамомий.

А той пристав і давай: „товаришу, колего“. Мало того. Притягнув Зубенюка до тих двох панків, що з ним ішли та давай їх знайомити.

— Пане доктор, пане директор, позвольте, що вам представлю свого дорогоого товариша зі шкільної лавки, Зубенюка.

Звиталися; Зубенюк стоїть ні в сих, ні в тих, сам не знає, що йому робити. Такі пани, сам доктор і сам директор частують його тютюном, ласково говорять.

А той перший, ніби шкільний товариш, випитув Зубенюка про все. Як йому живеться, що він робить, чого якраз тут вистоюв.

Розтаяв Зубенюк, розказув все та не може надивуватися. Така несподівана стріча! І той товариш, що нібито товариш, а ніби ні. А товариш тимчасом жаліє його, сам мало не прослезиться, а далі тягне Зубенюка до близького шиночку. Чарочку горівки напитися. Хоч як Зубенюкові засмакувала горі-

вочка, та не йде. Не може, мусить радників рож пильнувати!

— Ов, то зле, бідькає товариш. Зле! Раз чоловік стрінув свого коханого приятеля молодих літ, товариша зі шкільної лавки й ані чарочки з ним напитися.

Засумувався товариш, аж самому Зубенюкові маркотно стало. Але годі! Служба тай мус!

Нарешті товаришеві шибнула нова думка до голови.

— Пане директор, каже. Можеби ви так в часочок посторожили тих рож, а ми з товарищем підемо на чарочку.

Не приставав директор, мнявся троха й Зубенюк, але товариш таки на своєму поставив. На сторожі рож лишився директор, а товариш, Зубенюк та доктор почимчикували до близького шиночку.

Як затихли їхні кроки, „директор“ підійшов до ліхтарні, станув на драбину та погасив ліхтарню.

Довкола зацарила пітьма й тишина...

III.

Радник Германовський збудився рано коло четвертої години. Накинув на себе шляфрок та підійшов до вікна, щоби піднести стору та впустити в хату трохи свіжого повітря. Підійшов, відчинив вікно — тай оставпів.

На вершку ліхтарні красувалася шапка міського сторожа, а він сам лежав у радниковім городці під плотом та хропів. На ку-

щах рож не було, зате на одному з них красувалася карточка з написом, великими, друкованими буквами: „Спасибіг за рожі“.

А вечером під час театральної вистави Стечинська дістала гарну китицю жовто - золотих рож. „Королева Вільгельміна“ їх звали, чи як там.

НЕ ПЕРЕХИТРИЛИ.

Не даром Москалі склали приповідку про „хитрих малоросів“, бо Українці то хитрій народ. Де не вдається їм просто піти, там боком залізуть. І так вам скуляться, так причаяться, що й не помітите. Просто вам святі та божі, хоч зараз у небо їх бери.

Зазнав тої хитроти на собі і старостинський референдар Ілечко і мало — мало не попався. На щастя стямився в останній хвилині тай не дав себе підійти.

Здавалобіся, що така проста, звичайна, а така велика халепа могла вийти із неї! Попросило товариство „Мета“ в старості дозволу на святочне закінчення вакаційної півоселі для дітей. Річ звичайна тай Ілечко не надумуючися довго, став вже писати такий дозвіл. Нараз прошибла йому через голову думка, що прохаючі не подали програми того свята.

— Хто зна, подумав, що там під покришкою такого свята буде робитися? Краще хай подадуть програму.

I відложив прохання на бік.

Дозвіл зі староства не приходив, тож сам старенький декан Сімович вибрався до Ілечка відобразити його. А вибрався тому, що сам уладжував те святочне закінчення півоселі тай з Ілечком жив у злагоді, напуваючи його нераз вином із своєї пивниці.

Прийшов, звиталися, а декан став просити, щоби Ілечко негайно видав дозвіл. А той ні! Програму каже предложить.

— Та яка там програма? каже Сімович.
— От подеклямують діти, поспівають, на останку живий образ тай вже.

Але Ілечко вперся: ні та ні!

Пошканчивав старенький Сімович до дому, а через годину — дві вернув із програмою. І тексти співів та деклямацій зі собою приніс. Посідали за стіл тай давай їх розглядати.

Ілечко нахилився над карткою, на якій була списана програма та став її відчитувати:

Пункт перший: Деклямація „Цвітка дрібная“. Прочитав віршик, пошкрабався по голові тай каже:

— Ну, те може піти. Хоч там та буря щось мені не дуже подобається, але хай іде.

Пропустив і другу деклямацію про школярика, пропустив дві-три діточі пісні.

— Ну, так давайте дозвіл, каже Сімович.

— Е, ні, ще зміст живого образу — каже Ілечко.

Став старенький Сімович пояснювати, що живий образ буде основуватися на Шевченковій поезії „Садок вишневий коло хати“.

— Ну, каже Ілечко, хай основується, на чому хоче, але ви таки подайте, як воно має виглядати.

Сімович давай розказувати: Сцена буде представляти вечір під селянською хатою. З поля вертають плугаторі, ідуть співаючи дівчата, а під хатою сидить мати, годує діточок своїх, кладе до сну та погрожує пальцем.

— О! каже Ілечко, то не піде! На те не дам дозволу!

— Чому ж?

— Адже ви самі сказали: „По-гро-жує!“ Розумієте? Погрожує! А кому вона погрожує, га? Знаємося на тім! О, мене так легко не візьмете. По-гро-жу-є! На погрози я не дозволю! Нібіто погрожує так собі, бо так з вірша випадав, але ми вже знаємо, кому вона погрожує! Нема на те дозволу! Мене не перехитрите!

Довелося „Меті“ обходити свято без живого образа, бо не вдалося Ілечка перехитрити.

З М І С Т.

	Стор
1. Спомин	5
2. Мій перший виступ у театрі	10
3. Дарунок	14
4. Господар	20
5. Лови	24
6. Все невлад	27
7. Не догодив	31
8. Пробували вино	33
9. Приятель	40
10. Крадена паляниця	42
11. Лиха газдиня	47
12. Виручитель	51
13. Оборонець	56
14. Принціп	59
15. Прижмуреним оком	61
16. Забобон	65
17. Із безгрішних літ	68
18. Як отець Равич женився	71
19. Ажурова панчішка	74
20. Любисток	78
21. Загадка	81
22. Безробітний	85
23. Малпа	87
24. Торт	89
25. Новомодний танець	91
26. Кусень шкіла	95
27. Щоби божий дар не марнувався	97
28. Буржуйські вигадки	100
29. Шкільний товариш	103
30. Не перехитрили	109

ПОХИБКИ ДРУКУ:

надрук.	має бути
ст. 74 5 вірш з долу:	на ній
" 94 8 " "	долоні

